Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

STUDIE

Hantering av brandfarliga varor i små och medelstora verksamheter

Faktaruta

Hantering av brandfarliga varor i små och medelstora verksamheter

2017-03-31 – 2017-11-28

Karlstads universitet, Institutionen för miljö- och livsvetenskaper, Risk- och miljöstudier

Lars Nyberg, Andreas Pettersson, Magdalena Nordsäter.

Studien har undersökt vilket behov små och medelstora verksamheter har av särskilt anpassade föreskrifter och råd kring hantering av brandfarlig vara. Studien har två delar, dels en kvantitativ kartläggning av små och medelstora verksamheter som hanterar brandfarliga vätskor och gaser och dels en kvalitativ intervjustudie med små och medelstora verksamheter som har tillstånd för brandfarlig vara.

MSB:s kontaktpersoner:

Christer Sandqvist, 010-240 41 94

David Gårsjö, 010-240 52 74

Publikationsnummer MSB1153 - december 2017

ISBN 978-91-7383-788-0

MSB har beställt och finansierat genomförandet av denna studierapport. Författarna är ensamma ansvariga för rapportens innehåll.

Förord

Studien har genomförts av Risk- och miljöstudier på Karlstads universitet, på uppdrag av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

Stort tack till Christer Sandqvist (projektansvarig) och David Gårsjö på MSB.

Tack till medverkande räddningstjänstförbund.

Tack till medverkande verksamheter.

Sökord

LBE, brandfarlig vara, brandfarlig vätska, brandfarlig gas, små och medelstora verksamheter.

Innehållsförteckning

1. Inledning 9
1.1 Bakgrund 9
1.1.1 Ansvar och krav enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor 9
1.1.2 Uppdraget 11
1.1.3 Små och medelstora verksamheter 11
1.2 Syfte och mål 12
1.3 Avgränsning 12
2. Metod 13
2.1 Kartläggning av små och medelstora LBE-verksamheter 13
2.1.1 Urval 13
2.1.2 Datatillgång 14
2.2 Intervjustudie 14
2.2.1 Urval 15
3. Kartläggning 16
3.1 Resultat 16
3.1.1 Antal verksamheter 17
3.1.2 Volymer brandfarlig vara 18
3.1.3 Fördelning av volymer brandfarlig vätska och gas 18
3.1.4 Skillnader mellan förbund i fördelning av volymer BFV 22
3.1.5 Typer av hantering av brandfarlig vara 25
3.1.6 Typer av verksamhet med tillstånd för brandfarlig vara 27
3.1.7 Förekomst av specifika brandfarliga varor 28
3.1.8 Förpackning eller förvaring av brandfarlig vara 30
4. Intervjustudie 34
4.1 Resultat 34
4.1.1 Föreståndarrollen 34
4.1.2 Kännedom om regelverket 35
4.1.3 Informationskanaler 37
4.1.4 Synpunkter på regelverket 39
4.1.5 Kontakt med räddningstjänstförbundet 41
4.1.6 Tillsyn 41
4.1.7 Tillbud och olyckor 43
5. Diskussion 45
5.1 Kartläggning 45
5.1.1 Datatillgång 45
5.1.2 Möjliga felkällor i datamaterialet 46
5.1.3 Antalet verksamheter 48
5.1.4 Volymer 48
5.1.5 Fördelning mellan vätska och gas 48

5.1.6 Typer av hantering av BFV 49
5.1.7 Verksamhetstyper 49
5.1.8 Förekomst av specifika brandfarliga varor 49
5.2 Intervjustudie 49
5.2.1 Informationsbehovet och kanaler att nå fram 50
5.2.2 Kontakt med räddningstjänstförbundet 51
5.2.3 Föreståndarkravet 51
5.2.4 Kompetenskravet 52
5.2.5 Skillnaden på små och medelstora verksamheter 53
5.2.6 Övriga synpunkter 54
6. Slutsats och rekommendationer 55
7. Referenser 57
Bilaga 1. Förfrågan till räddningstjänstförbunden 58
Bilaga 2: Intervjuguide 59
Bilaga 3. Respondentförklaring 62

Sammanfattning

Inledning

Syftet med denna studie har varit att kartlägga behovet av att anpassa föreskrifter och vägledning för att bättre tillgodose små och medelstora verksamheters hantering av brandfarliga varor samt att få en bild av dessa gruppers informationsbehov och vägar för att nå fram med informationen.

Metod

I första delen har en kvantitativ kartläggning gjorts av verksamheter som hanterar brandfarliga vätskor och gaser. Kartläggningen har genomförts genom att samla in data från större räddningstjänstförbund i Sverige.

I andra delen har en kvalitativ intervjustudie gjorts med föreståndare för brandfarlig vara hos små och medelstora företag med tillstånd för brandfarlig vara. 15 föreståndare har intervjuats och intervjuerna har sedan sammanställts och analyserats.

Resultat och slutsats

Kartläggningen resulterade i en uppskattning av antalet tillståndspliktiga företag samt typ av verksamhet som bedrivs. Resultatet från kartläggningen visar att de flesta verksamheter som har tillstånd för brandfarlig vara är små eller medelstora.

Resultatet från intervjustudien visar att det finns ett behov av verksamhetsanpassade vägledningar och föreskrifter till olika typer av verksamheter. Både föreståndare och räddningstjänstpersonal kan ha svårt att tolka lagstiftningen för de vitt skilda verksamhetstyper som kräver tillstånd för brandfarlig vara. Resultatet indikerar också att informationskanaler till små och medelstora verksamheter fungerar bra när verksamheten ingår i en koncern eller större kedja, medan enskilda verksamheter i betydligt mindre grad håller sig uppdaterade med regelverk eller andra typer av uppdateringar gällande hantering av brandfarlig vara.

Förkortningar

BFV	Brandfarlig vara
FBE	Förordning (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor
LBE	Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
LSO	Lag (2003:778) om skydd mot olyckor
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
MSBFS	MSB:s författningssamling

Definitioner

Brandfarlig vara

Med brandfarlig vara avses i lagen om brandfarliga och explosiva varor samt i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps Handbok om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor: brandfarliga gaser, brandfarliga vätskor och brandreaktiva varor (SFS 2010:1011, §3; MSB 2017a).

Med brandfarlig vara avses även i den här studien brandfarliga gaser, brandfarliga vätskor och brandreaktiva varor. Studien omfattar, liksom MSB:s handbok, företrädesvis brandfarliga gaser och brandfarliga vätskor (MSB 2017, 1.1)

Brandfarlig vätska

I den här studien används definitionen från MSBFS (2010:4) om vilka varor som ska anses utgöra brandfarliga eller explosiva varor. Brandfarliga vätskor är enligt föreskriftens andra paragraf:

> […] vätskor som har en flampunkt som inte överstiger 100 °C. Alkoholdrycker enligt alkohollagen (1994:1738) är emellertid inte brandfarliga vätskor i andra fall än vid tillståndspliktig tillverkning enligt alkohollagen (MSBFS 2010:4 2kap §1).

För ytterligare information om brandfarliga vätskor se:

- Webbsida om brandfarliga gaser på MSB:s webbplats: https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandfarligt--explosivt/Brandfarliga-vatskor/

Brandfarlig gas

I den här studien används definitionen från MSBFS (2010:4) om vilka varor som ska anses utgöra brandfarliga eller explosiva varor. Brandfarliga gaser är enligt föreskriftens första paragraf:

> […] gaser eller gasblandningar som kan antändas i luft vid en temperatur av 20 °C och ett atmosfärstryck på 101,3 kPa (MSBFS 2010:4 2kap §1).

För ytterligare information om brandfarlig gas se:

- Webbsida om brandfarliga gaser på MSB:s webbplats: https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandfarligt--explosivt/Brandfarliga-gaser/

Brandreaktiva varor

Brandreaktiva varor behandlas inte vidare i denna studie.

För ytterligare information om brandreaktiva varor se:

- Webbsida om brandreaktiva varor på MSB:s webbplats: https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandfarligt--explosivt/Brandreaktiva-varor/

Aerosoler

Begreppet aerosol innefattar en gas samt små partiklar i fast eller flytande form som är finfördelade i gasen. Behållare med brandfarliga eller extremt brandfarliga aerosoler betraktas av MSB som behållare med brandfarlig gas, oavsett om det är en vätska, gas eller fast ämne i behållaren som är brandfarlig (MSB 2017c).

För ytterligare information om aerosoler se:

- Webbsida om aerosoler på MSB:s webbplats: https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandfarligt--explosivt/Brandfarliga-gaser/Aerosoler/

1. Inledning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Ansvar och krav enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor

Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) och den till LBE tillhörande Förordning (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor (FBE) trädde i kraft den 1 september 2010 och har som övergripande syfte att

> […] hindra, förebygga och begränsa olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom som kan uppkomma genom brand eller explosion orsakad av brandfarliga eller explosiva varor (SFS 2010:1011 1 §).

LBE är en ramlag som innehåller ett antal målformuleringar, i lagen formulerade som krav, snarare än detaljerade regler.

LBE innehåller sex kravformuleringar av särskilt intresse för den här studien:

- Lagens sjätte paragraf, **Aktsamhetskravet**:

  > Den som hanterar, överför, importerar eller exporterar brandfarliga eller explosiva varor ska vidta de åtgärder och de försiktighetsmått som behövs för att hindra, förebygga och begränsa olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom som kan uppkomma genom brand eller explosion orsakad av varorna och för att förebygga obehörigt förfarande med varorna. […] (SFS 2010:1011 §6).

- Lagens sjunde paragraf, **Utredningskravet**:

  > Den som bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag ska se till att det finns tillfredsställande utredning om riskerna för olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom som kan uppkomma genom brand eller explosion orsakad av brandfarliga eller explosiva varor samt om konsekvenserna av sådana händelser (SFS 2010:1011 §7).

- Lagens åttonde paragraf, **Kompetenskravet:**

  > Den som bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag ska ha den kompetens eller tillgång till den kompetens som behövs med hänsyn till verksamhetens omfattning och varornas egenskaper (SFS 2010:1011 §8).

- Lagens nionde paragraf, **Föreståndarkravet:**

  > Den som bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag ska utse en eller flera föreståndare för verksamheten. En föreståndare har till uppgift att verka för att verksamheten bedrivs enligt de

> aktsamhetskrav och med iakttagande av de övriga skyldigheter som följer av lagen eller föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen. En tillståndshavare ska se till att en föreståndare ges de befogenheter och möjligheter i övrigt som behövs för att han eller hon ska kunna fullgöra sina uppgifter. […] Föreståndare i tillståndspliktig verksamhet med brandfarliga varor ska anmälas till tillsynsmyndigheten (SFS 2010:1011 §9).

- Lagens tionde paragraf, **Byggnads-, anläggnings- och anordningskravet:**

> Byggnader och andra anläggningar där brandfarliga eller explosiva varor hanteras samt anordningar för hantering av sådana varor ska vara inrättade på ett betryggande sätt med hänsyn till brand- och explosionsrisken samt konsekvenserna av en brand eller en explosion. De ska också vara placerade så att motsvarande krav uppfylls i förhållande till omgivningen. Detta gäller också områden med sådana byggnader, anläggningar och anordningar (SFS 2010:1011 § 10).

- Lagens elfte paragraf, **Förvarings- och förpackningskravet**:

> Olika slag av brandfarliga eller explosiva varor får inte förvaras eller förpackas tillsammans eller med andra varor om risken för skador på liv, hälsa, miljö eller egendom, som kan uppkomma genom brand eller explosion, därigenom ökar i mer än ringa omfattning (SFS 2010:1011 § 11).

Vid sidan av dessa kravformuleringar fastslår LBE också att:

> Den som hanterar, överför, importerar eller exporterar explosiva varor och den som yrkesmässigt eller i större mängd hanterar brandfarliga varor ska ha tillstånd till det (SFS 2010:1011, 16 §).

Det är enligt LBE den kommun där hanteringen ska bedrivas som ska pröva frågor om dessa tillstånd, med undantaget av den hantering som sker inom försvarsmakten. Den kommunala organiseringen av detta ansvar har inneburit att frågor om tillstånd och tillsyn enligt LBE ofta blivit en fråga för Sveriges räddningstjänster och räddningstjänstförbund.

Ramregelverket kring brandfarliga och explosiva varor konkretiseras och förtydligas genom MSB:s föreskrifter på området.

MSB har vid sidan av att vara föreskrivande myndighet och att tillsammans med landets kommuner vara tillstånds och tillsynsmyndighet också ett stödjande ansvar i att ”[…] samordna tillsynsmyndigheternas verksamhet och hjälpa dem i deras arbete med tillsynen enligt denna lag” (SFS 2010:1011 23 §).

Det är som del av detta stödjande arbete detta studieuppdrag har kommit till.

1.1.2 Uppdraget

Bakgrunden till studieuppdraget är att små och medelstora verksamheter utgör den största andelen av alla verksamheter och att dessa verksamheter därmed också kan antas stå för en betydande del av hanteringen av brandfarliga varor i enlighet med LBE.

I säkerhetsarbetet kopplat till brandfarliga varor är det naturligt att fokus ofta hamnar på de stora verksamheterna som med stora volymer brandfarlig vara också kan anses utgöra de stora riskerna. Det är rimligt att anta att stora verksamheter har större resurser för, samt möjligen erfarenheter av, ett systematiskt säkerhetsarbete. Flertalet av de vägledningar och föreskrifter som finns idag är också anpassade till risker som finns i stora verksamheter.

När det gäller små och medelstora verksamheter behövs en fördjupad kunskap om vilka verksamheter detta är och vilka volymer brandfarlig vara som hanteras. Det är också tänkvärt att de föreskrifter och allmänna råd som är relevanta för stora verksamheter inte alltid är lika relevanta för mindre verksamheter och dessa kan behöva revideras och anpassas. Här behövs fördjupad kunskap om de små och medelstora verksamheternas uppfattning, förståelse och önskemål kopplat till regelverk och stöd inom LBE-området.

Det här studieuppdraget syftar till att genomföra en kartläggning av de små och medelstora verksamheterna som har tillstånd för brandfarlig vara, samt undersöka verksamheternas kunskap om och synpunkter på dagens regelverk. Studien ska också undersöka hur information och kunskap om säker hantering av brandfarlig vara bättre kan komma dessa verksamheter tillgodo.

1.1.3 Små och medelstora verksamheter

Då studiens fokus ligger på små och medelstora verksamheter, har dessa definierats med utgångspunkt i hanteringens volym enligt nedanstående 4 storlekskategorier:

- *Små verksamheter* är de verksamheter som volymmässigt sträcker sig från den undre gränsen i tillståndskraven i lagen om brandfarliga och explosiva varor upp till en total volym av brandfarliga varor mindre än 5000 liter.
- *Medelstora verksamheter* är i studien de verksamheter som hanterar volymer brandfarlig vara från 5000 liter och upp till 100 000 liter.

  Eftersom spannet från 5000 till 100 000 liter är relativt stort och det är möjligt att det finnas avgörande skillnader mellan verksamheter inom detta spann har vi använt ytterligare en uppdelning av de medelstora verksamheterna med skiljelinjen 60 000 liter i denna studie. I kartläggningen använder vi därför kategorierna:

  - Medelstora verksamheter(U) för den *undre* gruppen där tillstånden gäller 5000 liter upp till 60 000 liter.
  - Medelstora verksamheter(Ö) för den *övre* gruppen där tillstånden gäller från 60 000 liter upp till 100 000 liter.

1.2 Syfte och mål

Det övergripande syftet med studien är att bidra till kunskapsläget kopplat till hantering av brandfarliga varor i små och medelstora verksamheter. Under detta övergripande syfte är studien uppdelad i två delsyften, en kartläggning kopplad till vilka och hur många de små och medelstora verksamheterna är samt en intervjustudie som undersöker små och medelstora verksamheters kunskap om och synpunkter på dagens regelverk.

Studiens målsättning är att öka kunskapen om vilka och hur många verksamheter som berörs av lagen om brandfarliga och explosiva varor och därmed också MSB:s föreskrifter och informationsmaterial, samt att undersöka hur MSB bättre kan tillgodose dessa verksamheters behov utan att verksamheterna åläggs omotiverat höga krav.

Studien ska ge underlag för föreskriftsarbete och vägledning samt för att kunna utforma anpassad informationsspridning till små och medelstora verksamheter som hanterar brandfarlig vara. Studien ska också vara ett underlag till kommunerna angående deras bedömningar och prioriteringar när det gäller de små och medelstora företagens hantering av brandfarliga varor.

1.3 Avgränsning

Fokus i denna studie är endast på brandfarliga varor även om LBE också omfattar explosiva varor. Mer specifikt behandlar studien brandfarliga vätskor och gaser och till en mindre del även aerosoler, dvs finfördelade fasta och flytande partiklar i en gas. Brandreaktiva varor regleras också genom LBE men ligger utanför denna studies fokus.

Det är också den hantering av brandfarliga varor som avses i LBE som står i fokus i denna studie. Hantering som regleras genom annan typ av lagstiftning, t.ex. transport av farligt gods, bränslesystem i fordon eller utskänkning av alkohol behandlas inte i denna studie.

2. Metod

Studien omfattar dels en kvantitativ kartläggning av små och medelstora verksamheter som hanterar brandfarlig vara, dels en kvalitativ intervjustudie för att ta reda på de små och medelstora verksamheternas kunskap om och synpunkter på dagens regelverk och allmänna råd. Nedan presenteras respektive metod för studiens två delar.

2.1 Kartläggning av små och medelstora LBE-verksamheter

Verksamheter som hanterar brandfarliga varor över en undre volymmässig gräns är tillståndspliktiga enligt LBE. Det är dokumentationen av dessa tillstånd hos respektive tillsynsmyndighet som utgör det centrala datamaterialet i kartläggningen.

Till kartläggningen tillfrågades 31 räddningstjänstförbund att delta. Samtliga förbund som bjöds in hade fler än 150 LBE-tillstånd enligt data från MSB:s sammanställning av antal tillstånd från 2015 (MSB 2016). Förfrågan skedde via e-post och/eller telefon, genom kontakt med den på räddningstjänstförbundet som arbetade med tillsyn enligt LBE och hade mest kunskap i databasen som användes för att dokumentera arbetet (oftast *Daidalos* eller *Core*). Mejlet som gick ut till räddningstjänsterna återfinns i bilaga 1.

Efterfrågade data skickades i de flesta fall i redan sammanställd form som en Excelfil eller PDF till oss per e-post. I ett fall där en sammanställning inte kunde göras skickades istället all data till oss på ett USB-minne för att vi själva skulle kunna sammanställa. I ett annat fall skickades papperskopior på förbundets alla tillstånd via vanlig post.

Insamlade data har sammanställts och bearbetats i Excel. I två fall har tillstånd matats in och sammanställts från grunden av oss och i ytterligare två fall har data förts över till Excel från annat filformat. I övriga fall har sammanställningen utgått från Excelfiler i det format som mottagits från respektive räddningstjänstförbund.

Data sorterades i första steget utifrån vilken information som inkluderats och därmed vilka former av sammanställningar som var möjliga att genomföra. Information av intresse var utöver antal tillstånd också verksamhetstyper, volymer av brandfarlig vara, fördelningen mellan vätska och gas samt typer av brandfarlig vara tillståndet gällde.

På grund av stor heterogenitet i omfattning och utformning av data ingår data från olika räddningstjänstförbund i olika delsammanställningar i vår kartläggning.

2.1.1 Urval

Orsakerna till att inbjudan gick till räddningstjänstförbund snarare än enskilda kommuner var dels att få in jämförbara data från så många kommuner som

möjligt med tanke på studiens begränsade tidsramar, dels att förbunden i genomsnitt har mer arbetskraft avsatt för tillståndsprövning och tillsyn enligt LBE (MSB, 2016) och då också kunde väntas ha bättre förutsättningar att ha tid att avsätta för att bistå vår datainsamling. Vi bedömer att det insamlade datamaterialet är representativt såtillvida att det har god spridning över mindre och större kommuner, med storstads- till glesbygdskaraktär, från kust till inlandskommuner samt med stor geografisk spridning i Sverige.

Valet att gå ut till räddningstjänstförbund snarare än enskilda kommuner skulle kunna medföra en bias (skevhet) i vårt datamaterial. Givet studiens syfte har vi bedömt att denna eventuella bias inte väsentligt påverkar de slutsatser som dragits.

2.1.2 Datatillgång

Flera av räddningstjänsterna som fick inbjudan att vara med i kartläggningen tackade nej på grund av tiden det skulle ta att sammanställa efterfrågade data. De data som i de flesta fall kunde tas fram med lätthet var antal tillstånd, verksamhetens namn och tillståndstid. Volymer och typ av vara var oftast det svåraste att plocka ut, utan att behöva göra manuella utdrag av samtliga tillståndshandlingar med tillhörande sekretessprövning. Rent praktiskt kunde detta utföras om resurser kunde avvaras men alla hade inte möjlighet att utföra den handpåläggning som skulle krävas.

Det resulterande datamaterialet som samlats in till denna studie har varit mycket heterogent, både till omfattning och utformning. Rådata har varierat från att räddningstjänsterna tagit ut olika sammanställningar över LBE-tillstånd till att vi fått tillgång till tillståndshandlingar för att själva kunna sammanställa de data vi behövt. Majoriteten av räddningstjänstförbund vi varit i kontakt med har varit mycket hjälpsamma och i flera fall lagt ner mycket mer tid och resurser än vad vi kunnat önska oss, på att hjälpa oss att få ut det material studien behövt.

Utmaningarna kopplade till datatillgång diskuteras vidare under ett eget kapitel (5.1.1) i studiens diskussionsdel.

2.2 Intervjustudie

Intervjustudien bygger på resultatet från 15 intervjuer gjorda med föreståndare för brandfarlig vara på små- och medelstora verksamheter med LBE-tillstånd. Förfrågningar och intervjuer skedde per telefon för att i så stor mån som möjligt få personer att ställa upp, utan att ta för mycket tid i anspråk. I några fall saknades föreståndare eller att denne inte gick att få tag på varpå personen som var ytterst ansvarig för brandfarlig vara på plats intervjuades istället.

18 av 33 inbjudna verksamheter tackade nej och uppgav anledningar som tidsbrist/personalbrist, kunskapsbrist kombinerad med ointresse eller genom att inte vara nåbar när intervjun skulle bli av eller vid senare försök.

Intervjuerna var semistrukturerade med frågor som stod i direkt relation till syftet med studien. Efter en provintervju med en föreståndare för brandfarlig

vara på Karlstads universitet gjordes frågorna om något för att öka möjligheten att få svar som bättre uppfyllde syftet med studien. Se intervjuguide i bilaga 2.

Intervjuerna spelades in med informanternas godkännande. För att nå fram till resultatet har intervjuerna lyssnats igenom noggrant och skrivits ut, och därefter har meningsbärande enheter och kategorier identifierats som grund för en strukturering och presentation av resultatet.

Respondenterna har gjorts anonyma. En respondentförklaring finns i bilaga 3. Här presenteras respondentens roll, verksamhetstyp, om verksamheten fokuserar främst på brandfarlig vara eller inte och om de ingår i en koncern eller kedja. Förutom med föreståndare har frågeställningarna diskuterats med representanter från två räddningstjänstförbund, som visade extra intresse för studien.

2.2.1 Urval

Totalt 33 verksamheter med tillstånd för brandfarlig vara tillfrågades att delta i intervjustudien. Data från kartläggningen låg till grund för vilka som skulle bjudas in. I den mån det fanns information om datum för tillståndsgivningen bjöds verksamheter in som nyligen fått tillståndet. Anledningen var att minska s.k. *recall bias* (minnesfel). De skulle ha tillståndsprocessen färskt i minnet och inte ha hunnit glömma bort de eventuella svårigheter eller andra reflektioner de kan ha haft i samband med tillståndsansökan och i kontakten med tillsynsmyndigheten.

Vid urvalet skulle de inbjudna verksamheterna skilja i verksamhetstyp för att få en viss spridning i representativitet med fokus på de vanligaste verksamheterna som hade tillstånd för brandfarlig vara. De verksamhetstyper som bjöds in var bensinstationer, restauranger, livsmedelsbutiker, verkstäder, detaljhandel, skolor, universitet, forskningsinstitut, fabriker och industrier.

Sju intervjuer genomfördes med verksamheter som tillhörde en kedja eller koncern och sex intervjuer gjordes med verksamheter som inte var knutna till något sådant sammanhang. Tre av dessa företag var enpersonsföretag eller med några få anställda. Resterande var större, men med liten hantering av brandfarlig vara som inte var verksamhetens huvudsyfte. Några av de mindre verksamheterna hade hantering av brandfarlig vara som huvudsyfte men i liten omfattning. Se kapitel 1.1.3 för definition av små och medelstora verksamheter.

3. Kartläggning

Ett av studiens syften har varit att ge en bild av vilken typ av och hur många verksamheter som hanterar brandfarliga varor och därigenom berörs av det arbete som utförs på MSB kopplat till lagen om brandfarliga och explosiva varor. Till grund för kartläggningen ligger sammanställningar av LBE-tillstånd för 20 räddningstjänster och räddningstjänstförbund, vilket motsvarar 90 av Sveriges 290 kommuner, dvs ca 31 %.

Totalt rör sig vår kartläggning om 6846 tillstånd vilket utgör ca 35 % av det totala antalet tillstånd (19 469) som rapporterats till MSB i myndighetens årliga sammanställning 2015 (MSB, 2016).

Medverkande räddningstjänster och förbund i denna del av studien är: Räddningstjänsten Arvika, Brandkåren Attunda, Bergslagens Räddningstjänst, Räddningstjänsten Storgöteborg (RSGBG), Höglandets Räddningstjänstförbund, Räddningstjänsten Jämtland, Räddningstjänsten Karlstadsregionen, Mälardalens Brand- och Räddningsförbund, Räddningstjänsten Syd (RSYD), Räddningstjänsten Skåne Nordväst (RSNV), Storstockholms brandförsvar, Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund, Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund (SERF), Sydöstra Skånes Räddningstjänstförbund (SÖRF), Uppsala brandförsvar, Värends Räddningstjänst, Räddningstjänsten Västra Blekinge, Räddningstjänsten Västra Skaraborg (RVS), Västra Sörmlands Räddningstjänst (VSR) samt Räddningstjänsten Östra Skaraborg (RTOS).

3.1 Resultat

I denna del av studien presenteras resultatet av studiens kartläggning uppdelat i åtta delar. Studiens fokus är små och medelstora verksamheter, dvs. verksamheter med en totalvolym BFV under 100 000 liter. I kartläggningen är också stora verksamheter redovisade i jämförande syfte, dvs verksamheter med en totalvolym BFV på 100 000 liter eller mer.

Tabell 1: Studiens storlekskategorier

Små	Verksamheter med tillstånd att hantera brandfarlig vara i volymer från den undre tillståndsgränsen upp till 5000 liter
Medel-U	Verksamheter med tillstånd att hantera brandfarlig vara i volymer från 5000 liter upp till 60 000 liter.
Medel-Ö	Verksamheter med tillstånd att hantera brandfarlig vara i volymer från 60 000 liter upp till 100 000 liter.

Stora	Verksamheter med tillstånd att hantera brandfarlig vara i volymer från 100 000 liter och uppåt.

Kartläggningen är indelad i följande delar

- I kartläggningens första del, antal verksamheter (Kapitel 3.1.1), redovisas det totala antalet verksamheter samt hur antalet verksamheter för sju räddningstjänstförbund är fördelade över studiens fyra storlekskategorier.
- I kartläggningens andra del, volymer brandfarlig vara (Kapitel 3.1.2), redovisas fördelningen av total volym brandfarlig vara mellan studiens fyra storlekskategorier samt genomsnittliga volymerna för verksamheter inom de fyra storlekskategorierna.
- I kartläggningens tredje del, fördelning mellan brandfarlig vätska och gas (Kapitel 3.1.3), redovisas den volymmässiga fördelningen mellan brandfarlig vätska och brandfarlig gas för studiens fyra storlekskategorier.
- I kartläggningens fjärde del, skillnader mellan förbund i fördelning av volymer BFV (Kapitel 3.1.4), redovisas hur fördelningen mellan vätska och gas för studiens fyra storlekskategorier varierar mellan sju förbund.
- I kartläggningens femte del, typer av hantering av brandfarlig vara (Kapitel 3.1.5), redovisas ”typ av hantering” av brandfarlig vara för verksamheter i 2 räddningstjänstförbund, där förbunden valt att dokumentera typ av hantering,
- I kartläggningens sjätte del, typer av verksamhet med tillstånd för brandfarlig vara (Kapitel 3.1.6), redovisas vilka typer av verksamhet som har tillstånd för hantering av brandfarlig vara i de 11 räddningstjänstförbund där verksamhetstyp dokumenterats.
- I kartläggningens sjunde del, förekomst av specifika brandfarliga varor (Kapitel 3.1.7), redovisas förekomsten av specifika brandfarliga varor för 6 räddningstjänstförbund som valt att dokumentera förekomsten av specifika brandfarliga varor strukturerat.
- I kartläggningens åttonde del, förvaring av brandfarlig vara (Kapitel 3.1.8), redovisas den förekommande dokumentationen om förvaring av brandfarliga varor.

3.1.1 Antal verksamheter

Den totala datamängden i kartläggningen är 6846 tillstånd från 20 räddningstjänstförbund, motsvarande 90 kommuner. Detta utgör ca 35 % av det totala antalet tillstånd (19 469) som rapporterats till MSB i myndighetens årliga sammanställning 2015 (MSB, 2016).

För 2996 tillstånd från 7 räddningstjänstförbund, motsvarande 33 kommuner, hade volymer av brandfarlig vara dokumenterats av förbunden. För dessa 2996 tillstånd har det i 2827 fall varit möjligt att också kategorisera bakomliggande

verksamheter som små, medel-U, medel-Ö samt stora i enlighet med studiens kategorier.

Antal verksamheter

- 1320 tillstånd motsvarande 47 % är små verksamheter, dvs verksamheter med total tillståndsvolym på upp till 5 000 liter brandfarlig vara.
- 930 tillstånd motsvarande 33 % är medel-U verksamheter, dvs medelstora verksamheter med total tillståndsvolym från 5 000 liter upp till 60 000 liter brandfarlig vara.
- 192 tillstånd motsvarande 7 % är medel-Ö verksamheter, dvs medelstora verksamheter med total tillståndsvolym från 60 000 liter upp till 100 000 liter
- Resterande tillstånd, 384 st. vilket motsvarar 13 % är stora verksamheter med total tillståndsvolym brandfarlig vara på 100 000 liter eller mer.

3.1.2 Volymer brandfarlig vara

Den totala sammanlagda tillståndsvolymen brandfarlig vara för de 2826 tillstånden från sju räddningstjänstförbund där volymer dokumenterats är drygt 3 miljarder liter fördelad över studiens storlekskategorier som följer:

- De 1320 tillstånd som gäller små verksamheter har en genomsnittlig volym på ca 1000 liter brandfarlig vara per tillstånd och en sammanlagd totalvolym på ca 1 316 000 liter BFV.
- De 930 tillstånd som gäller medel-U verksamheter, dvs tillståndsvolymer från 5 000 till 60 000 liter har en genomsnittlig volym på ca 22 000 liter brandfarlig vara per tillstånd och en sammanlagd volym på ca 20 466 000 liter brandfarlig vara.
- De 192 tillstånd som gäller medel-Ö verksamheter, dvs verksamheter med en tillståndsvolym från 60 000 liter upp till 100 000 liter har en genomsnittlig volym på ca 77 000 liter BFV per tillstånd och en sammanlagd totalvolym på ca 14 773 000 liter BFV.
- De 384 tillstånden som gäller stora verksamheter har en genomsnittlig volym på ca 7 796 000 liter och en sammanlagd totalvolym på ca 2 993 755 000 liter BFV.

3.1.3 Fördelning av volymer brandfarlig vätska och gas

Brandfarliga vätskor och brandfarliga gaser faller båda under LBE men behandlas delvis av olika föreskrifter, stöd och informationsmaterial. Vid sidan av att en faktisk vara fysiskt skiljer sig åt genom att vara antingen gas eller vätska kan även sådana faktorer som vilken typ av hantering det rör sig om, vilken typ av verksamhet som hanterar varan och hur varan förvaras skilja sig kategoriskt mellan brandfarliga gaser och vätskor.

Samtliga av de sju förbunden som anger volymer för brandfarlig vara på ett strukturerat sätt använder också volymkategorierna ”vätska” och ”gas” i sin dokumentation. Utöver detta använder tre av de sju förbunden kategorin ”aerosoler” och för tre andra förekommer kategorin ”ospecificerat” alternativt ej kategoriserade brandfarliga varor. Detta gör det möjligt att ge en sammanställd bild av fördelningen mellan vätska och gas, samt i begränsad mån aerosoler för de 2827 tillstånden.

Notera här att antalet förekomster av volymangivelser under de olika kategorierna nedan är fler än antalet tillstånd. Detta återspeglar det faktum att en verksamhet som passerat tillståndsgränsen för antingen vätska eller gas ska redovisa inte bara tillståndspliktig vara utan samtliga brandfarliga varor som verksamheten hanterar i sin tillståndsansökan. Rent praktiskt innebär detta att en del volymangivelser, framför allt då för mindre verksamheter, avser ej tillståndspliktiga mängder. I andra fall och då framför allt för större verksamheter uppnås tillståndspliktiga mängder både för brandfarlig vätska och brandfarlig gas.

Med detta i åtanke ska diagrammen nedan alltså inte utläsas som fördelningen mellan ”tillstånd för gas” och ”tillstånd för vätska” utan snarare som fördelningen mellan vätska och gas över mängden tillstånd för brandfarlig vara. Vi har här inte kartlagt hur många tillstånd som utifrån tillståndskraven kan anses vara tillstånd för gas, hur många som är tillstånd för vätska och hur många som är tillstånd för gas och vätska.

Fördelning av volymer BFV i små verksamheter

För de 1320 verksamheter som i enlighet med studiens kategorier klassas som små anges volym under kategorin vätska i 629 fall och under kategorin gas i 1026 fall.

Den totala volymen BFV för de små verksamheterna uppgår till ca 1 316 000 liter. Av denna är ca 767 000 liter eller 58% sorterad som brandfarlig vätska och ca 471 000 eller 36% liter sorterad som brandfarlig gas.

Den återstående volymen, ca 77 000 liter BFV, är antingen aerosoler (1%, 3 förbund) eller ej kategoriserad brandfarlig vara (5%, 3 förbund).

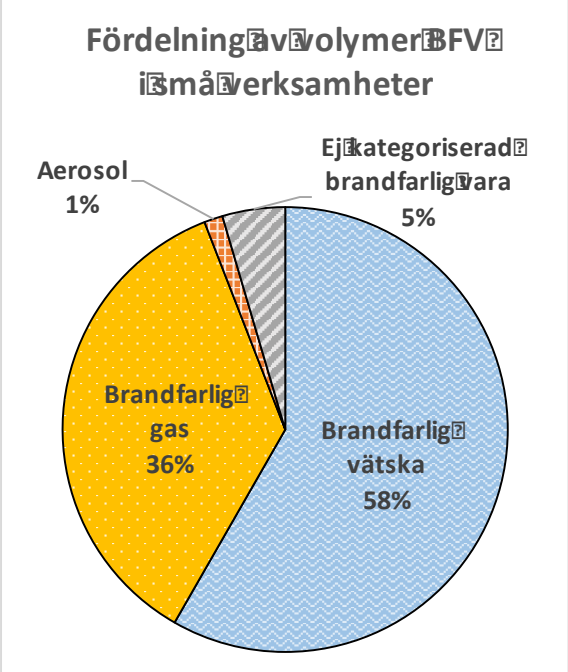

Figur 1. Fördelning av den sammanlagda volymen brandfarlig vara i kategorier för 1320 små verksamheter i sju räddningstjänstförbund. För dessa verksamheter är den totala volymen BFV mindre än 5000 liter per verksamhet.

Fördelning av volymer BFV i medel-U verksamheter

För de 930 verksamheter som i enlighet med studiens kategorier klassas som medel-U anges volym under kategorin vätska i 855 fall och under kategorin gas i 404 fall.

Den totala volymen BFV för de medelstora verksamheterna av typ LÅG (Medel-U) uppgår till ca 20 466 000 liter. Av denna är ca 18 382 000 liter eller 90% sorterad som brandfarlig vätska och ca 1 543 000 liter eller 8% sorterad som brandfarlig gas.

Den återstående volymen, ca 541 000 liter BFV, är antingen aerosoler (<.5%, 3 förbund) eller ej kategoriserad brandfarlig vara (2%, 3 förbund).

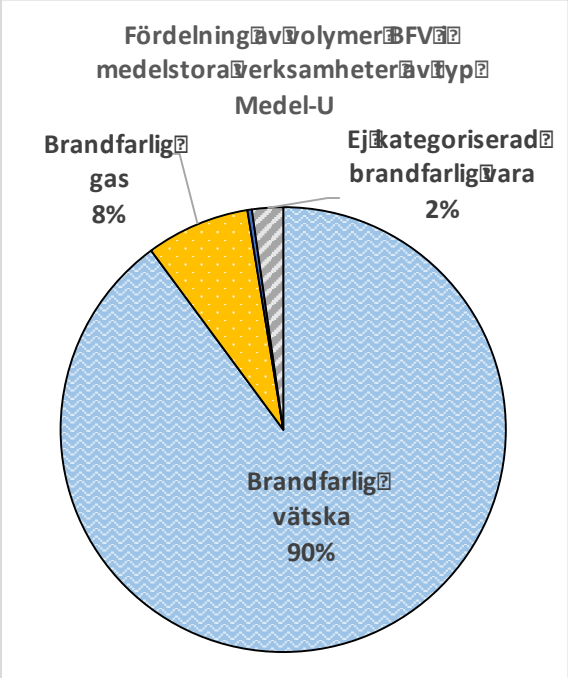

Figur 2. Fördelning av den sammanlagda volymen BFV i kategorier för 930 medel-U verksamheter i i sju räddningstjänstförbund. För dessa verksamheter är den totala volymen BFV från 5000 till 60 000 liter per verksamhet.

Fördelning av BFV i medel-Ö verksamheter

För de 192 verksamheter som i enlighet med studiens kategorier klassas som medel-Ö anges volym under kategorin vätska i 188 fall och under kategorin gas i 70 fall.

Den totala volymen BFV för de medelstora verksamheterna av typ HÖG (Medel-Ö) uppgår till ca 14 773 000 liter. Av denna är ca 14 166 000 liter eller 96 % sorterad som brandfarlig vätska och ca 451 000 liter eller 3 % sorterad som brandfarlig gas.

Den återstående volymen, ca 155 000 liter BFV, är antingen aerosoler (<.5 %, 3 förbud) eller ej kategoriserad brandfarlig vara (1 %, 3 förbund).

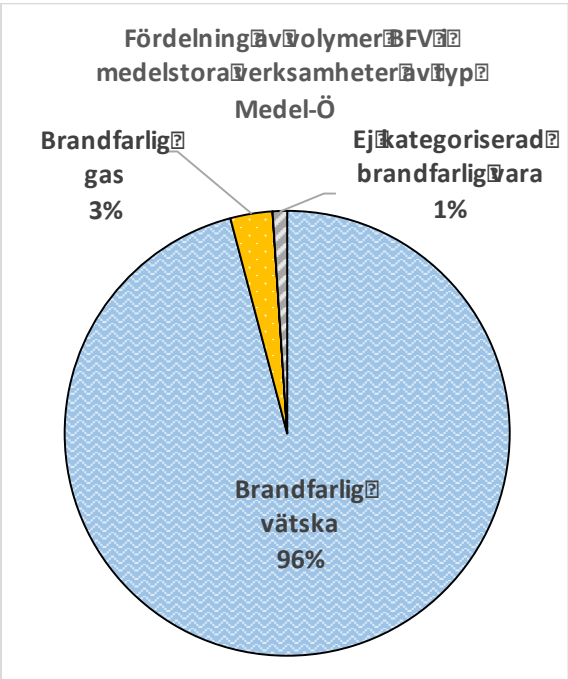

Figur 3. Fördelning av den sammanlagde volymen BFV i kategorier för 192 medel-Ö verksamheter i sju räddningstjänstförbund. För dessa verksamheter är den totala volymen BFV från 60 000 till 100 000 liter per verksamhet.

Fördelning av BFV i stora verksamheter

I jämförande syfte redovisas även de 384 verksamheter som i enlighet med studiens kategorier klassas som stora verksamheter. För dessa anges volym under kategorin vätska i 366 fall och under kategorin gas i 174 fall. Den totala volymen BFV för de stora verksamheterna uppgår till ca 2 993 755 000 liter. Av denna är ca 2 673 112 000 liter eller 89% sorterad som brandfarlig vätska och ca 29 744 000 liter eller 1 % sorterad som brandfarlig gas.

Den återstående volymen, ca 290 900 000 liter BFV, hör antingen till kategorin aerosoler (<.5 %, 3 förbund) eller ej kategoriserad (10 %, 3 förbund).

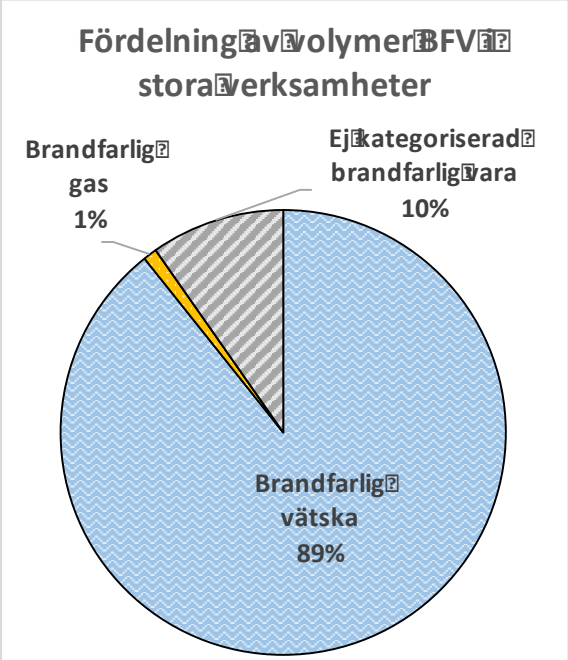

Figur 4. Fördelning av den sammanlagde volymen BFV i kategorier för 385 stora verksamheter i sju räddningstjänstförbund. För dessa verksamheter är den totala volymen BFV över 100 000 liter per verksamhet.

3.1.4 Skillnader mellan förbund i fördelning av volymer BFV

Avsnittet ovan visar den sammanlagda bilden för sju förbund. Eftersom bilden kan väntas variera något mellan de ingående förbunden redovisas fördelningen uppdelad på de sju förbunden i fyra diagram nedan. I diagrammen nedan framgår volymandelen vätska, gas, aerosoler och ospecificerad brandfarlig vara i procent (x-axeln) uppdelad på sju förbund här representerade av staplar (y-axeln).

Fördelning av BFV i små verksamheter för sju förbund

För verksamheterna med totalvolym BFV under 5000 liter utgör de brandfarliga vätskorna strax under 60 % och de brandfarliga gaserna strax under 40 % av den sammanlagda tillståndsmängden enligt Figur 1.

Nedan redovisar vi istället hur den genomsnittliga bilden av små verksamheter ser ut på förbundsbasis:

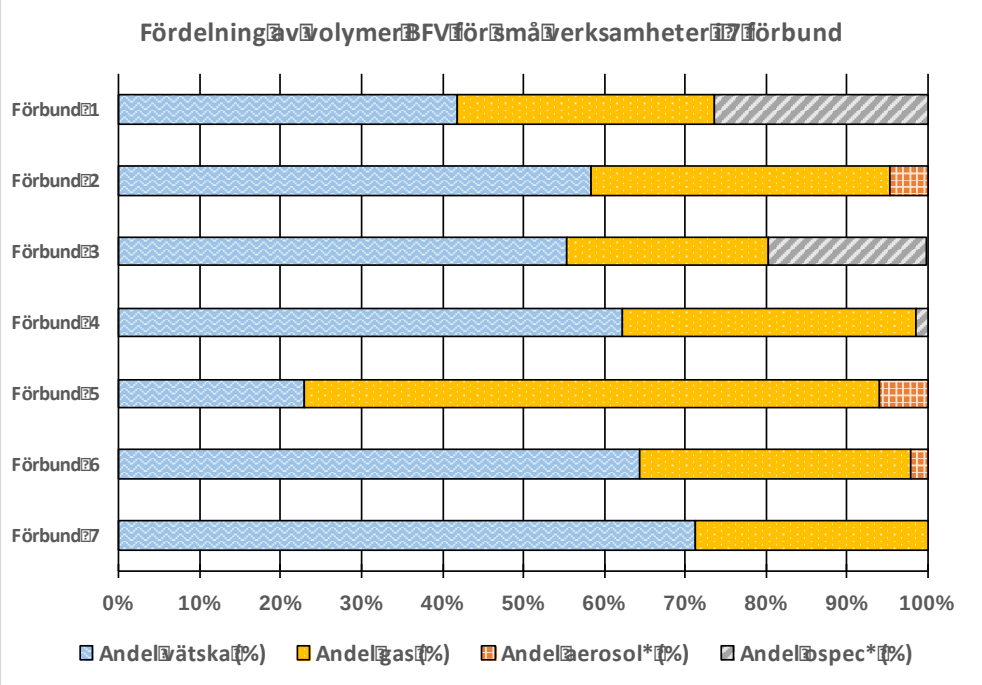

Figur 5. Volymandelen vätska och gas i små verksamheter uppdelat på de sju förbunden. *Hos förbund 2, 5 och 6 visas även volymandelen aerosoler och hos förbund 1, 3 och 4 visas volymandelen ej kategoriserad brandfarlig vara.

Sett till de enskilda förbunden skiljer sig bilderna inom förbunden lite från Figur 1. Andelen vätska är något större än 60% i tre av förbunden och förbund 5 sticker ut då den totala volymen gas för små verksamheter i förbundet är betydligt större än volymen vätska.

Fördelning av BFV i medel-U verksamheter för sju förbund

För den verksamheterna med totalvolym BFV mellan 5000 liter och 60 000 liter utgör de brandfarliga vätskorna 90 % av den sammanlagds tillståndsmängden enligt Figur 2.

Sett till förbunden:

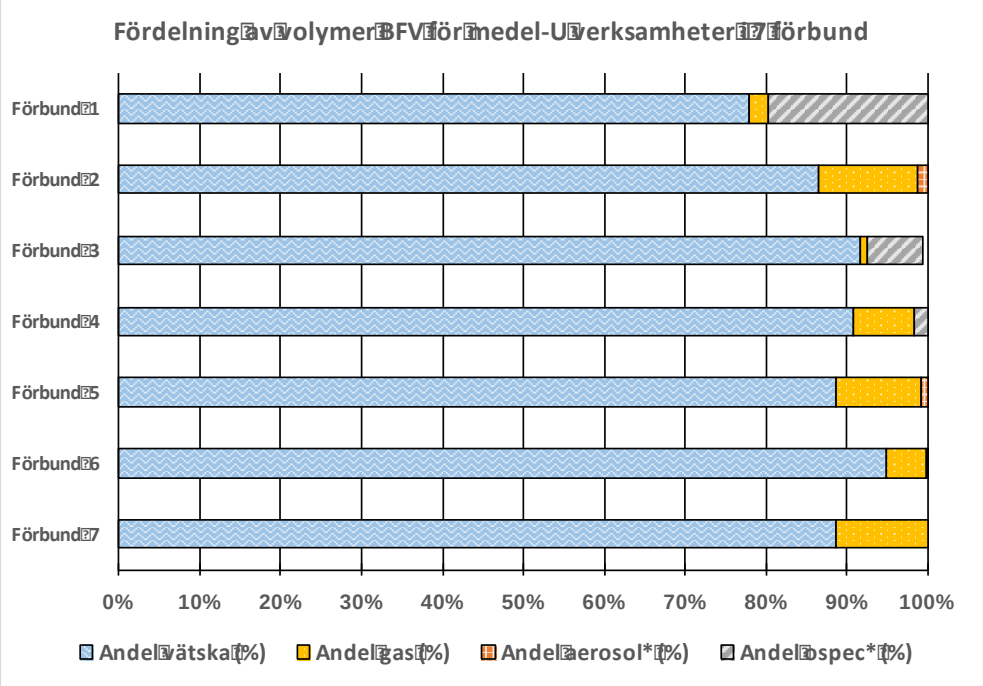

Figur 6. Volymandelen vätska och gas i medelstora verksamheter av typ LÅG uppdelat på de sju förbunden. *Hos förbund 2, 5 och 6 visas även volymandelen aerosoler och hos förbund 1, 3 och 4 visas volymandelen ej kategoriserad brandfarlig vara.

För medel-U verksamheterna är bilderna i de olika förbunden mer lika den övergripande bilden i Figur 2 där den sammanlagda volymen vätska utgör 90 % av den totala tillståndsvolymen BFV. För förbund 1 är andelen vätska något lägre men samtidigt finns en större andel BFV som inte är kategoriserad.

Fördelning av BFV i medelstora verksamheter av typ HÖG (Medel-Ö) för sju förbund

För verksamheterna med totalvolym BFV mellan 60 000 och 100 000 liter utgör de brandfarliga vätskorna för hela 96 % av den sammanlagda tillståndsmängden enligt Figur 2.

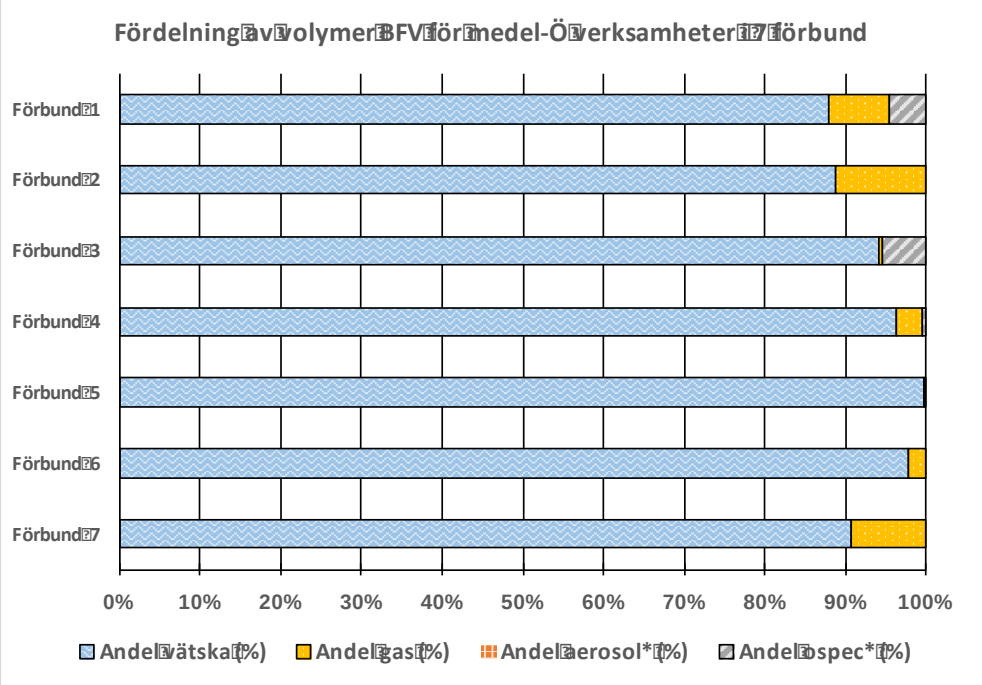

Figur 7. Volymandelen vätska och gas i medelstora verksamheter av typ HÖG uppdelat på de sju förbunden. *Hos förbund 2, 5 och 6 visas även volymandelen aerosoler och hos förbund 1, 3 och 4 visas volymandelen ej kategoriserad brandfarlig vara.

Även då det gäller medel-Ö-verksamheterna är bilderna i de olika förbunden mer lik den övergripande bilden i Figur 3.

Fördelning av BFV i stora verksamheter för sju förbund

För verksamheterna med totalvolym BFV över 100 000 liter utgör de brandfarliga vätskorna enligt figur 4,89 % av den sammanlagda tillståndsmängden. 10 % av den totala mängden är inte kategoriserad.

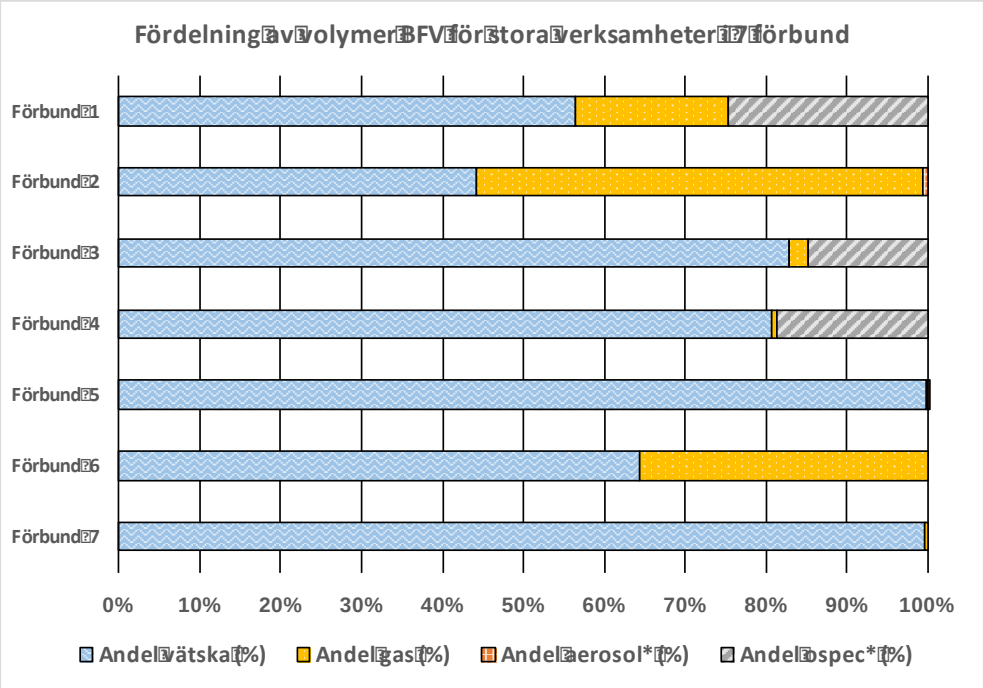

Figur 8. Volymandelen vätska och gas i stora verksamheter uppdelat på de sju förbunden. *Hos förbund 2, 5 och 6 visas även volymandelen aerosoler och hos förbund 1, 3 och 4 visas volymandelen ej kategoriserad brandfarlig vara.

För de stora verksamheterna skiljer sig bilderna i förbunden mest från den övergripande bilden i figur 4 utom då det gäller förbund 3 och 4. Förbund 2 har en större andel gas än vätska och i förbund 5 och förbund 7 är andelen vätska över 99 %.

Stora verksamheter ligger utanför denna studies egentliga fokus och berörs därför inte vidare i diskussionsdelen. Kortfattat kan dock nämnas att de mycket stora volymer som hanteras av ett fåtal verksamheter ger ett stort utslag i vår sammanställning.

3.1.5 Typer av hantering av brandfarlig vara

Utöver volymmässiga skillnader är det sannolikt att hanteringen av brandfarlig vara sker på olika sätt i olika typer av verksamheter. För någon verksamhet kan den brandfarliga varan utgöra den huvudsakliga verksamheten medan den för andra bara utgör en mindre del av verksamheten. Lagen om brandfarliga och explosiva varor har en mycket bred ingång till vad som anses vara “hantering” av brandfarlig vara. Begreppet hantering utvecklas något i MSB:s föreskrifter inom området där myndigheten skiljer på publik och icke-publik verksamhet, på yrkesmässig och icke yrkesmässig hantering samt på om hanteringen sker inomhus eller utomhus (MSBFS 2013:3, 2 kap. 2–4 §§). Ett viktigt syfte med sådan utveckling av begreppet hantering är att sätta fokus på att olika typer av

hantering också kan vara förknippade med olika typer av risker (och sårbarheter) vilket i sin tur kan skapa helt olika behov av såväl stöd som regelverk.

I vårt datamaterial innehåller dokumentationen från två av tjugo förbund, motsvarande 1000 tillstånd, systematiserad information om vilken typ av hantering som avses med tillstånden. Hantering specificeras av dessa två förbund uppdelat på kategorierna: “Förvaring”, “Försäljning”, “Tillverkning”, “Användning”, “Bearbetning” och “Rörledning”.

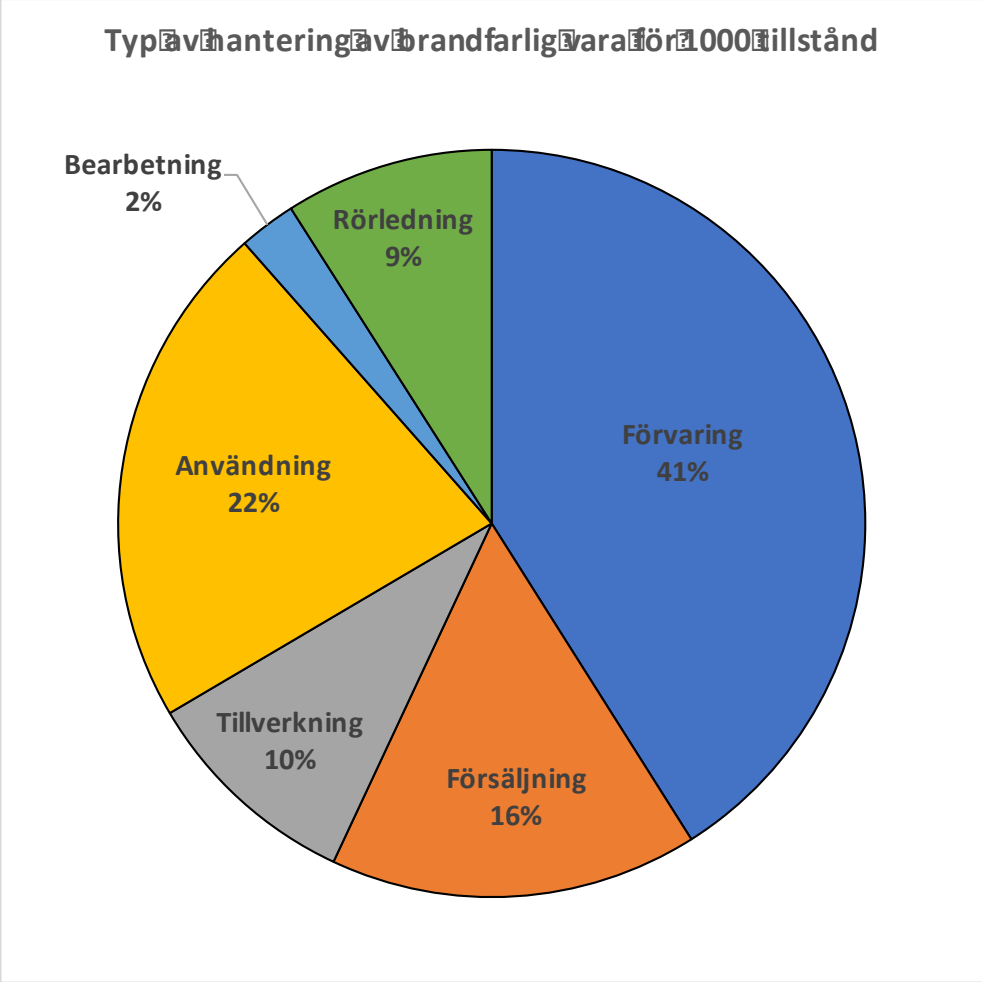

Figur 9. Två räddningstjänstförbund dokumenterar vilken typ av hantering som är förknippad med tillstånd. Figuren visar fördelningen mellan typer av hantering för 1000 tillstånd, ett tillstånd kan vara förknippat med fler än en typ av hantering.

Förvaring är här den allra vanligaste typen av hantering. Det är dock något oklart exakt vad de olika kategorierna står för. Det är som exempel troligt att de allra flesta former av hantering av BFV också innefattar någon form av förvaring medan förvaring för andra verksamheter, t ex lager eller upplag i sig kan utgöra hanteringen.

3.1.6 Typer av verksamhet med tillstånd för brandfarlig vara

En annan metod för att kartlägga likheter och skillnader mellan verksamheter är att dela in dessa i verksamhetstyper. Det är sannolikt att vissa typer av verksamhet delar inbördes likheter i exempelvis vilken form hanteringen av brandfarlig vara har eller vilka volymer och typer av varor hanteringen gäller och att dessa skiljer sig från den hantering eller de varor som är aktuella för en annan verksamhetstyp.

Att ge en bild av vilka verksamhetstyper och hur många verksamheter av en viss typ som hanterar BFV har ett direkt värde då det gäller utformning av anpassat informationsmaterial och andra stöd. Som exempel finns flera informationsfoldrar och handböcker framtagna av MSB som speciellt inriktar sig på vissa verksamhetstyper, t ex: bensinstationer[1], biogasanläggningar[2], hem och fritidsmiljöer[3], restauranger[4], skolor[5], laboratorier[6] och mindre lackeringsverkstäder[7].

I vårt datamaterial har 11 av räddningstjänstförbunden delat in verksamheter under verksamhetstyper vilket motsvarar 3872 tillstånd. För dessa tillstånd anges någon typ av verksamhet i 3364 fall, dvs för 87%. Specifika benämningar av verksamhetstyper varierar dock i dokumentationen mellan räddningstjänstförbunden och ibland inom ett och samma förbunds dokumentation. Efter gruppering av olika, men likartade, benämningar i övergripande kategorier av verksamhetstyp visas fördelningen mellan de 3364 verksamheterna i övergripande verksamhetstyper i figur 10 nedan:

[1] MSB(2015) Handbok - Hantering av brandfarliga gaser och vätskor på bensinstationer

[2] MSB(2013) Biogasanläggningar – Vägledning vid tillståndsprövning

[3] MSB(2013) Brandfarliga vätskor i hem och fritidsmiljö, MSB (2013) Gasol för hem och fritid

[4] MSB (2016) Brandfarliga varor - Gasol i restauranger

[5] MSB(2017) Brandfarliga varor- Gasol i skolor

[6] MSB(2016) Brandfarliga varor - Hantering på Laboratorium

[7] MSB(2013) Brandfarliga varor – Mindre lackeringsverkstäder

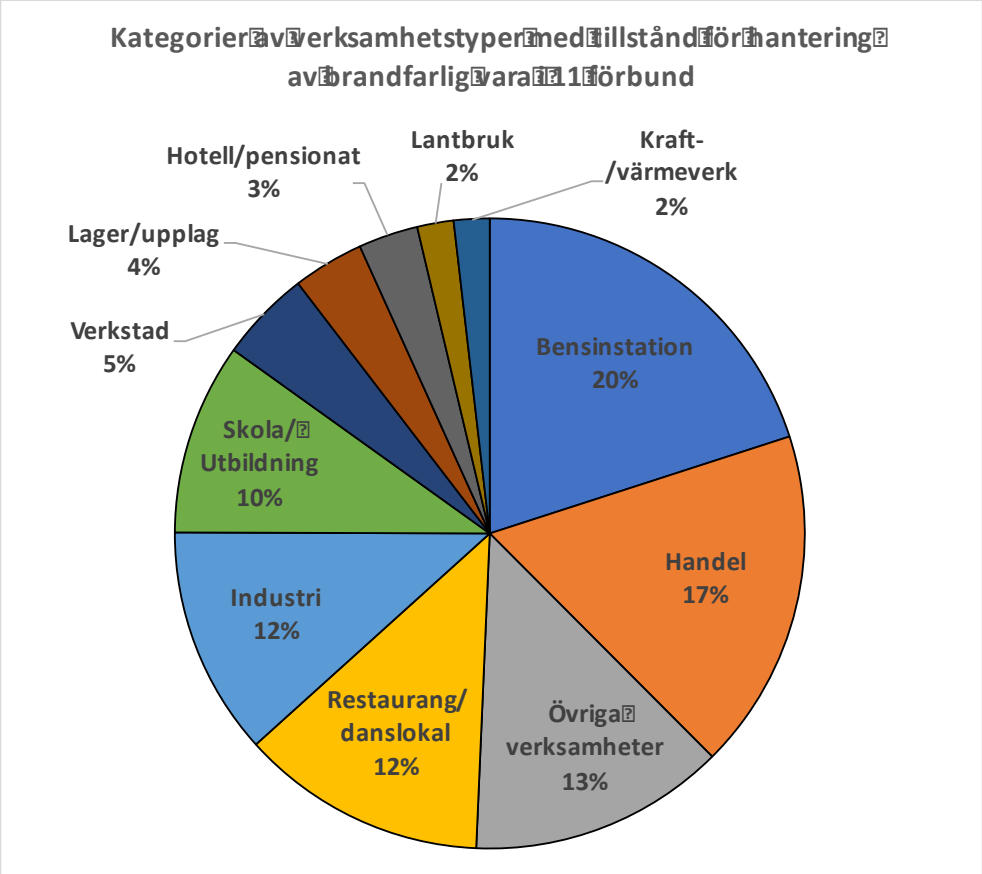

Figur 10. Fördelning av 3364 verksamheter med tillstånd för hantering av brandfarlig vara sorterat i de tio vanligast förekommande kategorierna av verksamhetstyp, samt övriga verksamheter.

3.1.7 Förekomst av specifika brandfarliga varor

Fokus i den här studien är brandfarliga gaser och vätskor. Utöver den övergripande uppdelningen mellan kategorierna gas och vätska som redovisats ovan kan också förekomsten av specifika brandfarliga varor vara intressanta ur ett kartläggningssyfte. Specifika varor kan som exempel vara förknippade med en viss typ av hantering eller vara vanligt förekommande i en viss typ av verksamhet. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har också tagit fram informationsmaterial speciellt inriktade på vissa typer av brandfarlig vara, t ex: gasol[8], petroleumprodukter[9] och spillolja[10].

I vårt datamaterial finns kompletterande information om brandfarliga varor i någon form i dokumentationen från tolv räddningstjänstförbund. För sex av de tolv förbunden, 1435 tillstånd, listas specifika brandfarliga varor på ett mer strukturerat sätt vilket gör det möjligt att sammanställa dessa. Totalt rör det sig för dessa 1435 tillstånd om 4411 benämningar på varor, dvs i genomsnitt 3 benämningar per tillstånd.

[8] Se t.ex. MSB (2013) Gasol för hem och fritid, MSB (2016) Brandfarliga varor – Gasol i restauranger samt MSB (2016) Brandfarliga varor – Gasol i skolor.
[9] Se t.ex. MSB (2015) Handbok – Hantering av brandfarliga vätskor och gaser på bensinstationer samt MSB(2013) Leverans av petroleumprodukter – information till dig som beställer och tar emot bränsle.
[10] MSB(2013) Brandfarliga varor – Hantering av spillolja.

På motsvarande sätt som då det gäller verksamhetstyper varierar benämningar av specifika brandfarliga varor mellan räddningstjänstförbund och ofta inom ett och samma förbunds dokumentation. Benämningar varierar från att vara mer precisa, tex: ”bensin 98”,”alkoholer” eller ”färg” till mer ospecifika som ”brandfarlig vätska”, ” varor”, ”brandklass 1” eller ”se separat lista”.

Efter att vi gått igenom och grupperat likartade benämningar i övergripande kategorier för de sex förbunden redovisar vi i figur 11 nedan de vanligast förekommande kategorierna brandfarlig vara. Sammanlagt står kategorierna nedan för ca 70% av det totala antalet benämningar på varor för de sex förbunden.

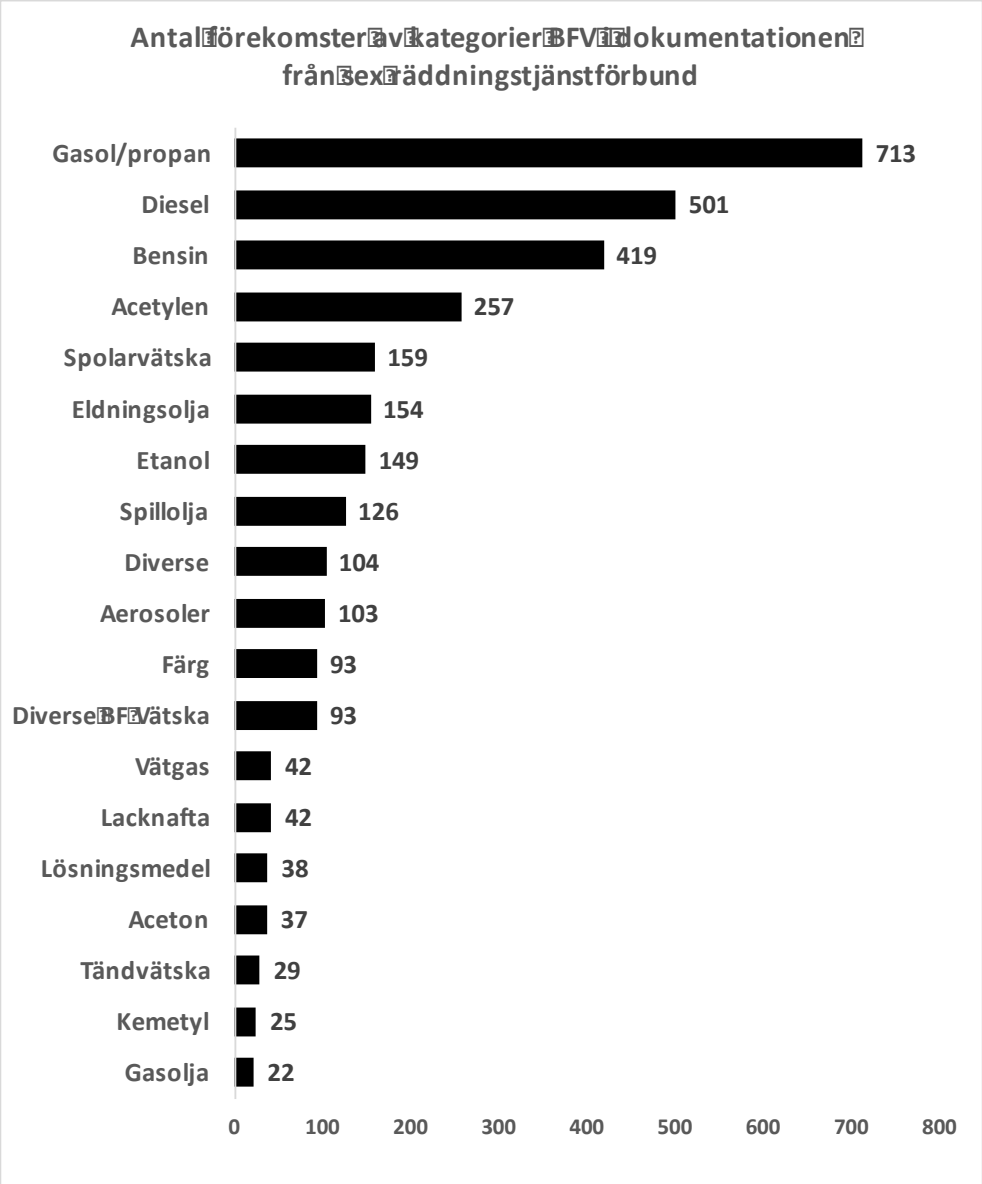

Figur 11. De vanligast förekommande kategorierna brandfarlig vara i dokumentationen från sex räddningstjänstförbund.

I figur 11 syns två ospecificerade kategorier:

- Kategorin ”Diverse” med 104 förekomster innehåller fall där uttryck som ”div”, ”blandade produkter” och ”olika kemikalier” sorterats.
- Kategorin ”Diverse BF Vätska” med 93 förekomster innehåller fall där uttryck som ”blandade vätskor”, ”brandfarlig vätska” och ”vätska” sorterats.

Vid sidan av de ospecificerade kategorierna förekommer även ett fåtal fall med ej brandfarliga varor i dokumentationen, exempelvis ”Oxygen” i 17 fall, Rapsmetylester (RME) i sex fall och ”Koldioxid” i tre fall.

Sammantaget visar sammanställningen ovan fördelningen av dokumenterade brandfarliga varor i de sex förbunden men vi bedömer att den också ger en relativt bra bild över den faktiska fördelningen av brandfarliga varor i dessa sex förbund (se diskussion kapitel 5.1.8).

3.1.8 Förpackning eller förvaring av brandfarlig vara

Hur brandfarliga varor är förpackade och hur de förvaras är två specifika aspekter kring varans hantering som är av intresse ur ett brandsäkerhetsperspektiv.

Utöver att olika föreskrifter är inriktade på olika typer av förvaring, t ex. cisterner (MSBFS 2014:5) och lösa behållare (SÄIFS 1998:7) har MSB också tagit fram specifikt informationsmaterial inriktat på olika typer av förvaring, tex. cisterner[11] och skåp[12].

I vårt datamaterial dokumenterar sex räddningstjänstförbund på något sätt hur brandfarliga varor förpackas eller förvaras. Tre av dessa dokumenterar förpackning och/eller förvaring i olika former av fritextkommentarer vilka gör dessa svåra att sammanställa.

Två förbund med sammanlagt 1000 tillstånd valt att kategorisera förvaring mer systematiskt under kategorierna “cistern”, “behållare” och “annat” i sin dokumentation. För 467 av verksamheterna anges förvaring av typ cistern, för 565 förvaring av typ behållare och för 116 förvaring av typ annan. Fördelningen mellan kategorierna cistern, behållare och annan visas i figur 12 på nästa sida.

[11] MSB(2015) Cisterner för brandfarliga vätskor – Handbok till MSB:s föreskrifter 2014:5, MSB(2016) Brandfarliga varor – Kontroll av gasolcisterner

[12] MSB(2016) Brandfarliga varor – Skåp för förvaring

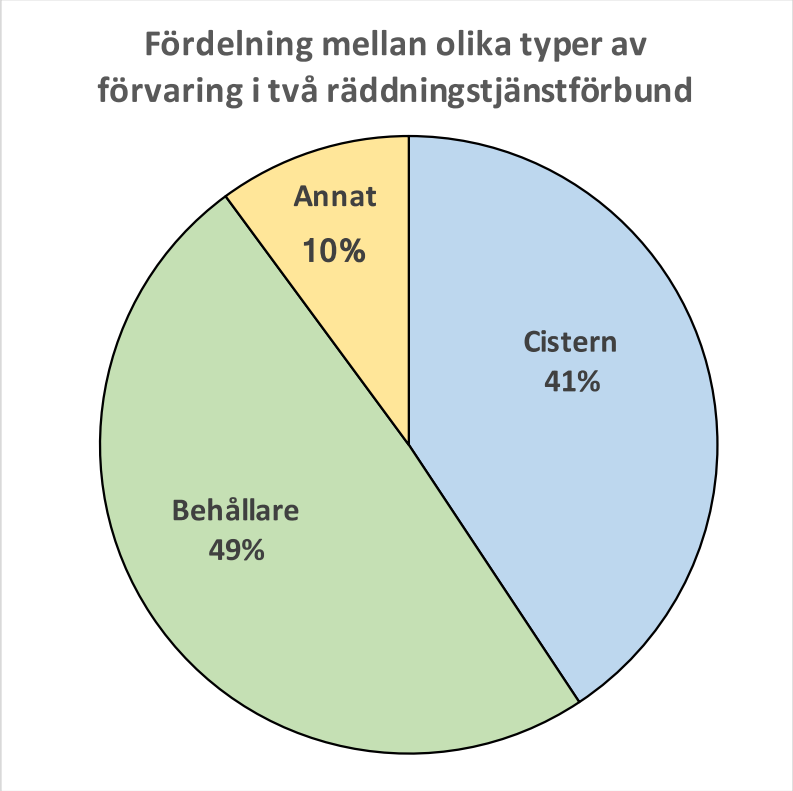

Figur 12. Fördelning mellan olika typer av förvaring för 1000 tillstånd i två räddningstjänstförbund. Notera att samma tillstånd kan tillhöra flera kategorier av förvaring.

Volymer av gas, vätska och aerosoler anges också för de 1000 tillstånden vilket gör det möjligt att sammanställa fördelningen mellan kategorierna cistern, behållare och annat för 238 tillstånd där förvaring anges av totalt 282 tillstånd som endast gäller vätska.

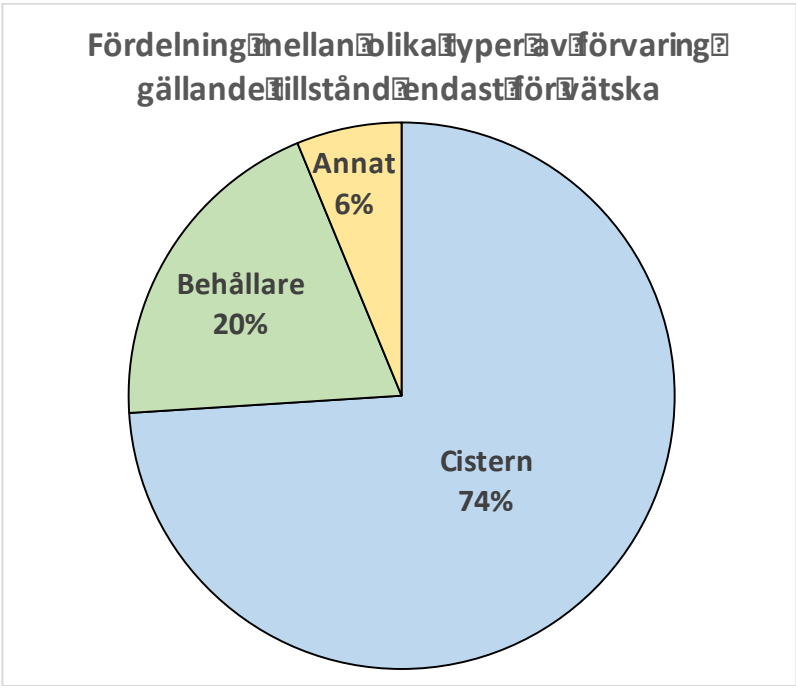

Figur 13. Typ av förvaring anges för 238 tillstånd som endast gäller vätska och alltså inte innehåller några volymer för gas eller aerosoler. Notera att samma tillstånd kan tillhöra flera kategorier av förvaring.

I figur 14 nedan visas fördelningen mellan kategorierna cistern, behållare och annat för 157 tillstånd där förvaring anges av totalt 197 tillstånd som endast gäller gas.

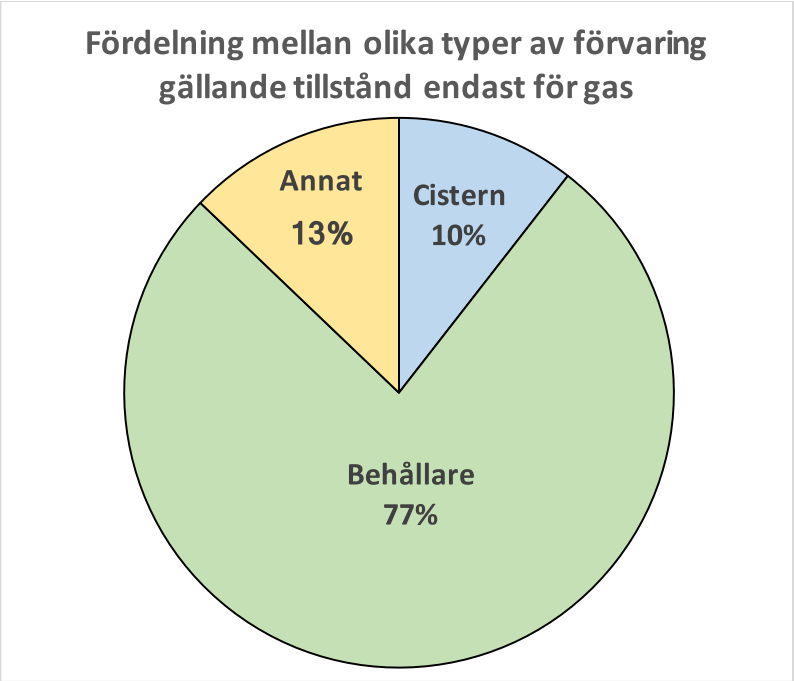

Figur 14. Fördelning mellan olika typer av förvaring för 197 tillstånd som endast gäller gas och alltså inte innehåller några volymer för vätska eller aerosoler. Notera att samma tillstånd kan tillhöra flera kategorier av förvaring.

I figur 15 visas fördelningen mellan kategorierna cistern, behållare och annat för fem tillstånd där förvaring anges av totalt sex tillstånd som endast gäller aerosoler.

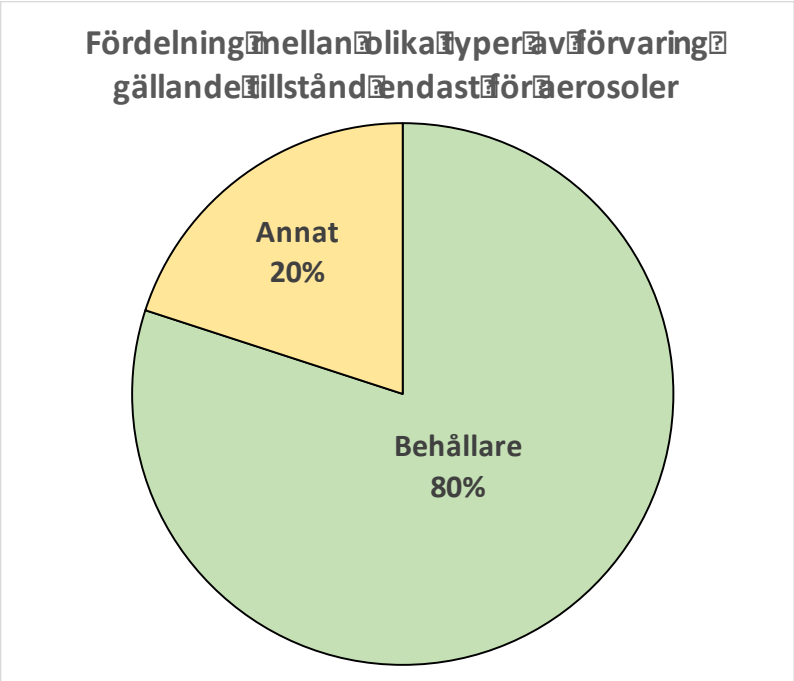

Figur 15. Fördelning mellan olika typer av förvaring för 6 tillstånd som endast gäller aerosoler och alltså inte innehåller några volymer för vätska eller gas.

Ett annat förbund av de sex, detta med 334 tillstånd, skiljer på om förvaring sker i “cistern i mark”, “cistern ovan mark” eller “annan behållare”. För 56 av verksamheterna anges förvaring i cistern i mark, för 119 förvaring i cistern ovan mark och för 175 förvaring i annan behållare. Även här kan ett tillstånd ha flera typer av förvaring.

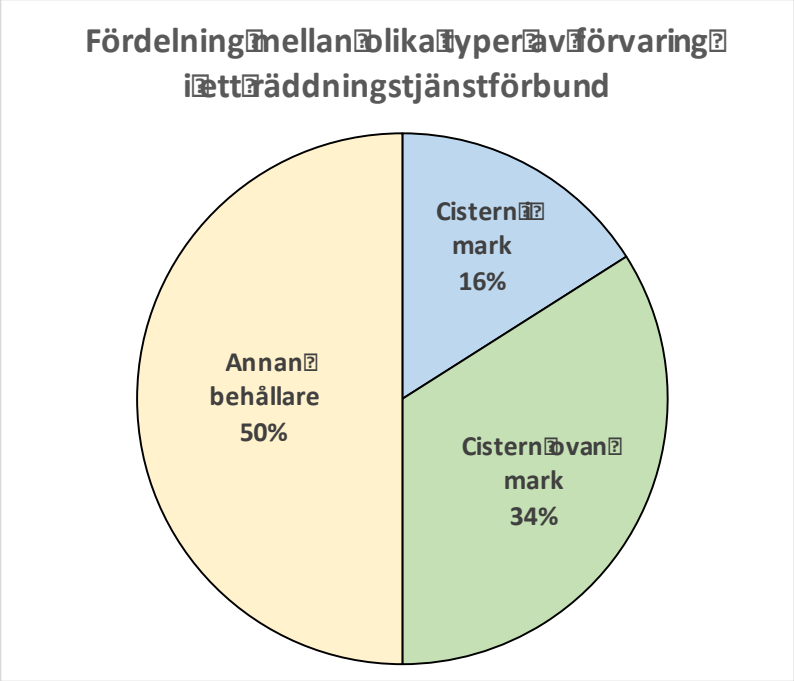

Figur 16. Fördelning mellan olika typer av förvaring i ett räddningstjänstförbund med 350 verksamheter.

För detta förbund anges inte volymer tydligt uppdelade på gas och vätska varför en vidare uppdelning av fördelningen inte gjorts.

4. Intervjustudie

I studiens kvalitativa del har 15 intervjuer utförts med föreståndare eller den som varit huvudansvarig för brandfarlig vara i verksamheter med tillstånd. Intervjustudien har haft som syfte att få fördjupad insikt i verksamheternas kunskap om och synpunkter på dagens regelverk samt hur information och kunskap om säker hantering av brandfarlig vara bättre kan komma verksamheterna tillgodo, för att minimera risker i verksamheten kopplade till brandfarlig vara.

De respondenter som varit med i intervjustudien är från 11 olika typer av verksamheter från sju olika förbund. I bilaga 3 finns en förteckning över verksamhetstyp och rollbeskrivning för de olika respondenterna (1-15).

4.1 Resultat

Här presenteras resultatet av intervjudelen under kategorierna: Föreståndarrollen, Kännedom om regelverket, Informationskanaler, Synpunkter, Kontakt med räddningstjänstförbundet och kommunen, Tillsyn samt Tillbud och olyckor.

4.1.1 Föreståndarrollen

I de olika verksamheterna tolkades och definierades föreståndarrollen på olika sätt. Någon föreståndare gjorde exakt samma uppgifter i verksamheten som övrig personal, förutom extra pappersarbete på kvällar och helger (Respondent 3), medan i en annan verksamhet verkade det inte finnas någon föreståndarfunktion, utan de som var ansvariga för hanteringen av brandfarlig vara skötte sig efter bästa förmåga (Respondent 2). I en verksamhet där inte föreståndaren gick att lokalisera för intervju, antogs ansvaret ligga på den närmaste chefen men denne var helt nytillsatt och visste inte hur det låg till ännu.

En annan verksamhet hade många föreståndare för verksamhetens olika delar (Respondent 7). De hade förutom dessa föreståndare lika många biträdande föreståndare och en ytterligare funktion de kallade kontrollant. Respondenten hade en samordnande funktion för alla föreståndare och skötte dessutom all kontakt med räddningstjänst eller andra myndigheter.

En respondent pratade om ansvar för tillståndsansökan och att se till att verksamheten får tillgång till regler eller rutiner när de ändras (respondent 5). Det talades också om ansvar för att varor de tog in i verksamheten hade rätt märkning (Respondent 6). Föreståndaren på en verksamhet skötte lastning och lossning av brandfarlig vara och förutom denne fanns två till som var utsedda för att lämna ut gas, men de fick inte utföra transporter (Respondent 8). Flera pratade om ansvar för att inspektioner och tillsyn fungerar och att

föreståndaren helst ska vara närvarande vid olika typer av kontroller kopplade till verksamhetens brandfarliga vara (Respondent 1, 10).

Viktigt för samtliga föreståndare var att all hantering av brandfarlig vara skedde på ett tryggt sätt och enligt tillståndet från tillsynsmyndigheten. Några hade utsett en person i verksamheten som kallades biträdande eller ställföreträdande föreståndare, för att täcka upp och alltid ha en person på plats som var ansvarig. Några nämnde att de var ansvariga för att följa upp kompetensen hos alla som hanterade brandfarlig vara (Respondent 14) medan ytterligare någon inte såg någon mening med att vidareutbilda sin personal (Respondent 15). Respondenten menade att så länge personalen visste om att den brandfarliga varan skulle förvaras i brandsäkra skåp så behövdes ingen mer person som hade utbildning än föreståndaren.

Övrigt ansvar som föreståndare definierade var att inte ta in någon vara i en volym de inte hade tillstånd för samt förvara den brandfarliga varan på rätt plats (Respondent 4). Att följa regler och föreskrifter samt förutsättningar utifrån tillståndet var det viktigaste.

4.1.2 Kännedom om regelverket

Informanterna visade stor variation på kännedom om regelverket kring brandfarlig vara. Några kände enligt dem själva inte till några regler som gick utöver egenkontrollen, men alla föreståndare var införstådda i hur den brandfarliga varan skulle placeras eller förflyttas. Några hade betydligt mer bredd och djup i sin kunskap om lagstiftningen än andra. De flesta gick med jämna mellanrum på utbildning i brandskydd, förutom föreståndarutbildning, för att hålla sig uppdaterad med regelverket.

I de fall verksamheten tillhörde en kedja eller koncern kopplades kunskapen om lagstiftningen till den egenkontroll som uppdaterades internt inom företaget. En respondent sa att när egenkontrollslistorna uppdaterades så förstod hen att det kommit nya regler och förhöll sig till dem.

> Ny lagstiftning ändras så sällan men den infon kommer. [Bolaget] gör egenkontrollslistor och där kan det dyka upp nya kontrollpunkter ibland (Respondent 1).

Ett annat företag som inte var kopplat till en kedja men ändå hade en omfattande organisation, hade en miljöavdelning vars uppgift var att hålla koll på nya regler. Föreståndaren kände inte att hen behövde hålla ytterligare koll (Respondent 5). Ytterligare ett företag hade en säkerhetsavdelning med samma funktion (Respondent 14).

Det fanns också en tydlig koppling kring hur länge föreståndaren hade jobbat med brandfarlig vara och nivån av kunskap. Någon hade hållit på i över 40 år och sa att de därför borde kunna hantera brandfarlig vara på ett säkert sätt. En annan ansåg sig behöva en uppfräschning emellanåt och få lite bättre koll på regler som fallit ifrån eller kommit till och ansåg att ansvaret för det var delat på både verksamheten och MSB.

> Saknar uppfräschning emellanåt. Skulle behöva åka iväg någon gång om vad som gäller. En del regler faller ifrån och nya kommer till,

> eller skrivs om, så där behöver man kanske, vi eller MSB, behöver göra något så det finns någonting (Respondent 5).

En annan respondent hade nyligen hade tagit över en bensinstation/livsmedelsbutik och ansåg sig ha en del att lära, liksom de andra i personalstyrkan, som samtliga var nya i förhållande till yrkesmässig hantering av brandfarlig vara (Respondent 9).

Det fanns också en förståelse för att ju mer kunskap som fanns, desto fler rutiner implementerades som syftade till att minska riskerna kring hantering av brandfarlig vara (Respondent 11). Flera respondenter tyckte det var svårt med reglerna och förhöll sig istället till lagstiftningen beroende på hur kommunen bedömde och tolkade. Några respondenter ansåg att de försågs med den kunskap de behövde vid avsyning eller tillsyn, från respektive räddningstjänst. En person som inte var föreståndare, men ansvarig för hanteringen på plats nämnde att "[k]ommunen kommer ibland och gör skyddsronder och de var nöjda och glada och då var vi det också" (Respondent 2).

En annan respondent insåg att hen inte hade hållit sig uppdaterad efter att ha hört från andra firmor i samma bransch att reglerna ändrats. Respondenten hade fått utbildning och även broschyrer från gasfirman de var återförsäljare för och erkände att kunskapen varit låg innan utbildningen. Respondenten menade att om en ville veta något så gick det att läsa sig till det men att det kanske inte hände i så stor utsträckning. Respondenten ställde sig också frågan hur mycket kunskap som behövdes när en visste att något var brandfarligt.

> Kunde väl inte så mycket innan det. Var mer bränt barn skyr eld, ge f-n i sånt som brinner. Ville man veta nåt speciellt så får man väl läsa sig till det. Inte för att säga att jag gjorde det, men… Det går ju alltid att ta reda på om man vill. Sen är det frågan om hur mycket man behöver veta. Du vet ju att det är brandfarligt, så då är det ju bara att utgå ifrån det liksom (Respondent 8).

I små verksamheter uppmärksammades att de inte var i speciellt stort behov av kunskap om regelverket för att hanteringen var så pass liten och att det var så få personer inom företaget som hanterade den brandfarliga varan.

> [Det är så] fruktansvärt sporadiskt sällan som vi använder det nu, bortsett från, jag menar det mest brandfarliga vi har det är bensinen till gräsklippare och trimmers, så vet jag inte om det är nödvändigt och det är så få av oss som hanterar det också" (Respondent 2).

En verksamhet med mer omfattande hantering av brandfarlig vara tog in extra kunskap i form av brandkonsult vid riskutredningar (Respondent 7). Respondenten i det fallet var inläst på såväl lagtexten som föreskrifter och allmänna råd och försökte bena ut och överföra den till den egna verksamheten. Ibland uppfylldes det som stod i lagtexten, och på andra ställen fanns en ambitionsnivå som översteg kraven i LBE. I denna verksamhet hade ett eget regelverk utformats som gick längre än lagtexten. Det egna regelverket

var kompletterande och mer verksamhetsanpassat och gjorde att föreståndaren kände att hanteringen av den brandfarliga varan var säker.

Angående personalens hantering av brandfarlig vara sa en respondent att de försöker leva upp till reglerna och om någon beter sig dumt får de ju säga till, men att det brukar gå bra.

> Vi försöker leva upp till reglerna. Man ser ju de som jobbar i verksamheten. Är det något som beter sig dumt åt så får man säga till dem tänka sig för, men det brukar gå bra (Respondent 3).

De flesta respondenter förhöll sig inte till juridiska texter men var ändå medvetna om att ansvaret låg på dem att hålla sig uppdaterade om lagstiftningen.

4.1.3 Informationskanaler

Verksamheter som var kopplade till en kedja hade en egen miljö- och/eller säkerhetsavdelning som försedde föreståndaren med relevant, ny information, eller t.ex. genom att egenkontrollslistor på hemsidan försetts med nya punkter. Miljöavdelningen skötte enligt vissa all uppdatering av information och föreståndare upplevde då inget behov av att själv hålla sig uppdaterad. “Det plingar till däruppe direkt om ett tillstånd är på väg att löpa ut eller något sådant” (Respondent 1). På en annan kedja fanns en säkerhetsavdelning som hela tiden höll koll på marknaden och såg till att informationen kom till föreståndaren. Sen var det upp till dem att se till att verksamheten hade rätt kvantiteter och volymer av brandfarlig vara enligt tillståndet.

> När det är förändring får vi ut det från säkerhetsavdelningen som hela tiden scannar marknaden och håller sig uppdaterade på när det blir förändringar. Sen är det upp till varuhuset att ha rätt kvantiteter och volymer (Respondent 14).

Några respondenter menade dock att det var upp till dem att hålla koll på ny lagstiftning och läsa på, men ansåg samtidigt att ansvaret var delat mellan dem och MSB eller räddningstjänsten (Respondent 5).

Ett par föreståndare för medelstora verksamheter prenumererade på tidskrifter och lagstiftning via MSB eller Notisum och även Naturvårdsverkets föreskrifter (Respondent 4, 5, 7, 11). Informationen blev i somliga fall skickad till miljöchef och föreståndare som sedan spred det ut till det interna nätverket. En respondent tyckte att informationen som kom till dem var i lagom mängd och i lagom frekvens och att för mycket information kunde bli kontraproduktivt samt att det ändå var upp till dem att hålla sig uppdaterade.

> Får inte bli för mycket information heller för då blir det vilse i pannkakan till slut, tror jag. Det är rätt lagom. Sen ligger det ju på en själv och vi andra här att se till att vara med i matchen (Respondent 5).

En respondent sa att det nog var lagom information som kom till dem om risker och hantering av brandfarlig vara. Annars menade personen att hen nog reagerat på att det saknades kunskap. Någon ytterligare saknade information

från räddningstjänsten när något nytt hände. De hade egenkontroll men för allas säkerhet skulle det vara bra om räddningstjänsten skickade ut relevant information för att förhindra olyckor och tillbud och frågade hur det går med riskhanteringen i verksamheten (Respondent 8).

> Om det kommer något nytt ska man faktiskt ta reda på det själv. Samtidigt för allas säkerhet så hade det egentligen varit bra om man hade lagt det på dem liksom, så att räddningstjänsten 'ja men nu har det kommit det här på gasdepåerna, och då kollar vi att de vet vad som hänt' […] för att förhindra vissa saker då. Inte för att jag vet vad det skulle vara. De som har gasdepå borde ju veta att det är farligt liksom (Respondent 8).

Personen ville gärna ha informationen på papper, så den kunde ligga i personalrummet för alla i personalen att ta del av. Andra respondenter ville ha informationen i mejlform och ytterligare någon menade att information kunde gå ut i radio och TV (Respondent 14, 11).

En annan respondent funderade på om inte det vore bra med en app som MSB kunde utforma till föreståndare för brandfarlig vara. Appen kunde varit generell och skicka push-notiser med uppdateringar om förslagsvis lagstiftning och incidenter, med syfte att föreståndare skulle hålla sig medvetna om riskerna med hantering av brandfarlig vara. Personen själv hade aldrig haft någon incident i sin verksamhet och menade att det då var lätt att lunka på i sina egna rutiner och inte uppmärksamma riskerna med hanteringen av den brandfarliga varan.

> Det händer säkert saker. Har själv aldrig haft en enda incident någonsin och då lunkar man på lite grand i sin tillvaro och tycker att det inte är någon fara (Respondent 14).

Information och vägledning från MSB:s hemsidor användes av tre respondenter. De som prenumererade på informationsmejl från MSB och Brandskyddsföreningen tyckte att informationen kom fram på ett bra sätt. Däremot var det några som ville ha utskick om ny information men som inte visste om att det var möjligt att prenumerera på sådana. Övriga använde respektive räddningstjänsts information och dokument från deras hemsidor eller genom personlig kontakt, både vid tillståndsförfarande och i övriga frågor gällande brandfarlig vara eller risker i verksamheten generellt.

De flesta respondenter hade gått någon form av utbildning som hade med säker hantering av brandfarlig vara att göra. De föreståndare som intervjuades vars verksamhet var kopplad till en kedja fick i hög grad utbildning internt. För de verksamheter som inte var kopplade till ett större sammanhang var informationskanalen det egna räddningstjänstförbundet och verksamhetens leverantörer av brandfarlig vara. Till exempel fanns Svensk Bensinhandel, Tanka, AGA Gas, Air Liquid, Ragn-Sells och Primagaz med som anordnare av utbildning. Brandskyddsföreningen och brandkunskap från ADR-utbildningar framkom också som källor till information.

I några fall gick alla anställda i verksamheten utbildning regelbundet. I andra fall gick bara föreståndaren och eventuellt biträdande eller någon med uttalat

behov i form av hantering eller ansvar för brandfarlig vara utbildning. Dock var det inte alla utbildningar som fokuserade på att reducera risken för brand eller olyckor kopplade till brandfarlig vara. En respondent sa att alla i personalen går samma interna utbildningar men att de som höll i utbildningarna egentligen inte kunde så mycket om brand (Respondent 3).

4.1.4 Synpunkter på regelverket

Synpunkter som framkom under intervjustudien var i stort sett att reglerna var genomtänkta och relevanta i förhållande till deras verksamheter. En intervjuperson uttryckte att hen inte funderat på om något saknades och drog slutsatsen att då fungerar det väl bra. En annan menade att regler är regler och det är bara att förhålla sig till, att de finns där av en anledning, troligtvis för att någon skött brandfarlig vara på ett riskfyllt sätt.

> Regler är regler, det är sånt du ska förhålla dig till oavsett om du tycker om dem eller inte. Reglerna är ju där för att skydda dig själv. [De] är satta av en anledning, troligtvis för att någon faktiskt har klantat till sig (Respondent 8).

Några upplevde dock att reglerna ibland var alltför långtgående i förhållande till den upplevda risken i verksamheten. En respondent menade till exempel att reglerna kring egenkontroll av cisterner ovan mark var överdrivna. Personen tillade dock att det ändå kändes tryggt att ha bra koll genom att utföra noggrann daglig egenkontroll.

> Ibland kan man tycka, t.ex. öppna mätarskåp och kliva upp på tankar osv, den här tanken är dubbelmantlad, en tank utanför och en innanför, det finns ju larm och allting. […] Jag tycker det är väldigt överdrivet för det som är ovan mark. Det är en sak om du har en tank som ligger i marken […], då behöver du ju pejla och ha stenkoll på läckage och allt, men här ser du ju om det blir något på marken, någon åverkan. Så det känns bra. Och det ligger ju tre stycken oljeavskiljare runt omkring. Det ligger spillzoner framför, bakom och på sidorna (Respondent 3).

Det framkom också synpunkter på att regelverken upplevdes för breda och anpassade mot industri, bensinmackar, kemisk industri och försäljningsställen (Respondent 7). En person jobbade som samordnare för föreståndare i labbverksamhet och efterfrågade tolkningshjälp för den typen av hantering av brandfarlig vara. Vissa regler gick inte att applicera på labbverksamheten som utfördes i verksamheten, t.ex. gällande kraven på avstånd. Samma respondent var heller inte nöjd med nivån på regelverket och hade i vissa delar gjort ett eget regelverk med krav som gick längre än LBE. Personen önskade också ett bättre system för incidentrapportering, för att det inte alls fungerade i nuläget.

Andra önskemål som framkom var att de föreskrifter som finns nationellt snabbare skulle harmoniseras med EU-direktiv och -förordningar, gällande kemikaliehantering (Respondent 7). Problem uppstod enligt respondenten för de som blir satta att lämna in uppgifter på vad de har och vilka mängder. De måste då gå in och titta på varje specifikt ämne och vad den har för flampunkt och med ledning av det kunna placera in produkten i rätt kategori. Det var

svårt att göra det på annat sätt än att använda de klasser som funnits tidigare eftersom föreskrifterna fortfarande talar om dem. Det kändes krångligt, dumt, konstigt och komplicerat för respondenten att titta på de två parallella, icke harmoniserade föreskrifterna.

Några respondenter efterlyste ett enklare språk och mer användarvänliga informationskanaler. En respondent ville gärna se en lathund från MSB och även Naturvårdsverket, där det inte är lika krånglig text. I den ville personen ha tydlig information om vad det är som egentligen gäller kring hantering av diesel, vare sig det gällde nyinstallation, hantering eller besiktning. Respondenten menade att den skulle vara gratis, för att annars skulle inte folk bry sig om att hantera den brandfarliga varan på ett bra sätt. Vidare föreslog respondenten att Naturvårdsverket skulle ha samma text som MSB i sina informationsmaterial så att det blir enklare att förhålla sig till de råd som ges om hantering av brandfarlig vara. Om det står olika rekommendationer hos MSB respektive Naturvårdsverket, så blev det svårt att veta vad som gäller (Respondent 11).

Informationen skulle vara lätt att läsa och förstå, även för de som var nyanställda på t.ex. en mack som inte hade så mycket kunskap och erfarenhet än och kanske förlitar sig på de som fyller på den brandfarliga varan i verksamheten.

Det efterfrågades i vissa fall förklaringar på olika saker. Några respondenter anmärkte på att det användes juristsvenska i onödig utsträckning. Språket borde anpassas till användare och föreståndare för att göra det lättförståeligt och tydligt vad det är de gör och varför.

> Idag så sker det mesta ändå genom digitala lösningar och då borde det väl finnas enklare… Egentligen borde man kunna uttrycka sig på ett enklare sätt, rakt av, i ansökan. Det tycker jag definitivt. Det finns ingen anledning att använda sig av en juristsvenska som är, utan skulle kunna anpassa mer efter användaren än utifrån myndigheten, tycker jag. För att underlätta och bli mer lättförståeligt för den som fyller i eller förväntas fylla i men också för föreståndare för brandfarlig vara att förstå vad det är man egentligen gör och varför (Respondent 14).

En synpunkt gällde reglerna för besiktningsplikt av små volymer under en kubik. En respondent ansåg att alla cisterner eller behållare som var direkt kopplade till en maskin skulle besiktigas om det så bara var en dunk med diesel (Respondent 11). Anledning var att det annars kunde misskötas. Folk var ju inte i närheten när, i det här fallet, reservkraften drog igång och det kunde lätt hända olyckor om det inte var ordentligt skött. Risker som nämndes var att det kunde läcka ut diesel ur aggregatet och då startar inte reservkraften och personen med ansvar har då ingen aning. Respondenten ansåg att det besiktningsintervall som är för en kubik och uppåt också skulle gälla för mindre volymer.

De flesta tyckte ändå att reglerna var relevanta och att de fanns där för att skydda verksamheten. Visst kunde det finnas smidigare sätt att hantera vissa

delar men fel hanterade och i fel händer kunde varorna orsaka stor skada. Det fanns en förståelse kring att reglerna existerade och de var, trots myndighetstexten, lätta att förstå.

> Tycker reglerna är relevanta. De finns där för att skydda verksamheten. I något fall kan det vara svårt att förstå regeln och skulle gärna hantera vissa delar på ett smidigare sätt. Hanterar ju faktiskt varor som är farliga och i fel miljöer skulle kunna orsaka enorm skada […]. Tycker reglerna är bra och lätta att förstå och en självklarhet att de finns (Respondent 14).

4.1.5 Kontakt med räddningstjänstförbundet

Kontakt med respektive tillståndsmyndighet togs i de flesta tillfällen när någon fråga dök upp som handlade om hanteringen av brandfarlig vara. Oftast var det i förhållande till anskaffandet av nytt tillstånd eller förnyelse av nuvarande tillstånd. Tillståndsansökan sågs som en process som blev enklare ju fler gånger de gjorde den. Krångligt språk och svåra begrepp gjorde processen svårare än vad den kanske var men de flesta tyckte de fick den hjälp de eventuellt behövde från sin kontaktperson på tillsynsmyndigheten.

En respondent svarade att räddningstjänsten var bra att bolla idéer med trots att hanteringen av brandfarlig vara begränsades till att förvara varorna i rätt skåp (Respondent 5). Flera upplevde att de lärde sig mycket genom kontakten med räddningstjänstpersonalen vid t.ex. tillsynsbesök.

> Kontakten är bra. De är informativa när de kommer tycker jag. Alltid lär man sig något nytt. De upplyser om vad som hänt på området (Respondent 1).

I en verksamhet där föreståndaren för brandfarlig vara inte var involverad i det dagliga arbetet i verksamheten fanns ingen kontakt med räddningstjänsten alls. Det hade inte varit aktuellt med tanke på att verksamheten var liten (Respondent 2).

De flesta respondenter tyckte det var lätt att kontakta räddningstjänstpersonal om de hade frågor och de upplevde att de fick den hjälp de behövde. Räddningstjänstens kompetens sågs som hög i de flesta fall, men någon respondent tyckte att de var okunniga om deras typ av verksamhet och upplevde att de hade svårt att på ett bra sätt applicera regelverket till deras hantering av brandfarlig vara (Respondent 7).

Flera var osäkra på vilken tillsynsmyndighet de egentligen tillhörde, men värdesatte ändå kontakten som de hade. En respondent tyckte det var bra att räddningstjänstpersonal var hjälpsam i form av att de gav förslag på lösningar till specifika problem, inte bara sa att något var fel.

4.1.6 Tillsyn

Flera respondenter svarade tvekande på frågan om förekomsten av tillsyn enligt LBE. Några kom inte ihåg när den senaste tillsynen ägt rum men sa att räddningstjänstpersonal visst kom och kontrollerade rutiner och interna regler då och då, ofta kombinerad med annan tillsyn än för LBE.

> Ja det sker ju oftast i tillsyn med andra grejer, oftast. Det skickar ut att 'vi kommer', då är det bara att inrätta sig i ledet. Att vi har koll på våra regler och interna regler och allting (Respondent 5).

Avsyning och tillsyn enligt LBE skedde i flera fall samtidigt som tillsyn med annat huvudsakligt syfte, t.ex. Lagen (203:778) om skydd mot olyckor (LSO) och i vissa fall vid miljötillsyn enligt miljöbalken (1998:808). En verksamhet var SEVESO-anläggning med begränsad hantering av brandfarlig vara och vid tillsyn kontrollerades hela kedjan (Respondent 5).

En respondent tyckte att det blev tokigt i den egna verksamhet med tillsyn enligt fler lagstiftningar på samma gång. Det blev en rörig tillsyn med fokus på olika delar i olika lagtexter och olika typer av tillstånd (Respondent 7). Det blev för omfattande och svårt att hålla isär rollinnehavare. Personen tyckte det var mer lyckat de gångerna tillsynen varit separerad för respektive lagstiftning.

I vissa fall gjordes tillsyn för LBE regelbundet. Det kunde ske en eller flera gånger varje år, vartannat, var tredje eller var sjätte år och det var olika intervall för samma typ av verksamhet i olika kommuner eller delar av landet. Det gjordes alltid tillsyn eller avsyning vid nytt eller förnyat tillstånd. Vid avsyning var oftast räddningstjänsten på platsen för verksamheten men en respondent som var föreståndare för många olika verksamheter över hela landet, berättade att vid de minsta verksamheterna de hade (reservkraftverk), ringde tillsynsmyndigheten istället för att göra ett fysiskt besök även vid avsyning (Respondent 11). De större reservkraftverken som respondenten var föreståndare för fick fysiskt besök vid avsyning men ingen tillsyn mellan avsyningarna. Ett önskemål från respondenten var att en tillsyn skulle ske ca var tredje år som komplement för att minimera risker kopplade till hanteringen av brandfarlig vara. Respondenten berättade att det alltid är bra att ha kompetent räddningstjänst på plats och sa att de är den högsta kompetensen som finns och de kan gärna få betalt för den extra tillsynen (Respondent 11).

En respondent upplevde att tjänstepersonerna som utförde tillsyn kunde ha svårt att förstå vissa typer av verksamheter och att det då kunde bli problem vid tillståndsprövningen (Respondent 7). Personen menade att bara den som jobbar i ett visst experiment i ett labb förstår komplexiteten och att det då ofta blir svårt att överföra lagtexten som den var till den typen av verksamhet.

Någon svarade att det nog inte skedde någon tillsyn utöver när det hände något nytt i tillståndet eller vid ombyggnation, men att räddningstjänstpersonal ofta var där ändå och gick igenom eller gjorde stickprov (Respondent 4, 10, 15).

Förutom räddningstjänstens tillsyn och daglig egenkontroll gjorde flera av verksamheterna intern tillsyn mer regelbundet. I ett företag gjorde räddningstjänsten tillsyn var tredje år men den interna kontrollen skedde tre gånger per år. Då var det inte bara kontroll av brandfarlig vara utan även ergonomi och personaltrivsel. De jobbade riskförebyggande och försökte jobba med att minska slarv eller ”den mänskliga faktorn”.

> Ja, vi har ju tre årliga kontroller där vi går runt och stämmer av och gör förbättringar, inte bara när det gäller brandfarligt [men också]

> ergonomiskt [...], så att personalen trivs med då. Och där försöker man ju då komma på någonting, man ser att det är någon trasig kontakt eller vad det nu är, slangarna behöver bytas till svetsen eller något sådant, då noterar man det och så sätter man ett datum när det ska vara ordnat. Så det är mycket förebyggande kan man säga. Sen kan man aldrig rå över den mänskliga faktorn som slarv och så. Det förekommer ju givetvis men man försöker ju ta bort det så mycket det går (Respondent 6).

Flera av respondenterna uttryckte att det fanns problem med icke enhetliga bedömningar och brist på samsyn från tillsynsmyndigheten. De villkor som sattes för verksamhetens hantering av brandfarlig vara var upp till hur räddningstjänstförbundets tjänsteperson bedömde att lagstiftningen skulle tolkas. Flera uttryckte till exempel att det var underligt att inte reglerna tolkades och hanterades likadant för olika butiker, trots att de tillhörde samma tillsynsmyndighet. En respondent nämnde att aerosoler fick stå framme hos en konkurrent med liknande verksamhet i samma region, medan de själva var tvungna att ha sina aerosoler i brandklassade skåp mer undanstoppat (Respondent 6).

Det fanns bland respondenterna liknande erfarenheter kring spolarvätska som hanterades olika i olika verksamheter och områden vilket innebar konkurrensfördelar för butiker som kunde ha färdigblandad spolarvätska stående framme (Respondent 14). De verksamhet som var tvungna att ha spolarvätskan i skymundan i brandklassade skåp fick inte samma exponering för varan som då inte hade förutsättningar att sälja lika bra. Personen sa att det då är lätt att personal eller föreståndare börjar tulla på de skarpare hållna reglerna, ifall konkurrenter får en mer frikostig bedömning. “Just den utspädda spolarvätskan verkar leva sitt eget liv på den här skalan” (Respondent 14).

En annan respondent som var föreståndare för flera verksamheter tillhörande olika räddningstjänster, upplevde att det skilde en del mellan kommunernas bedömningar på samma typ av verksamhet och att tjänstepersonerna kunde ha svårt att förstå olika typer av verksamheter vilket gjorde bedömning och regeltolkning svårare (respondent 7). Vissa tillståndsmyndigheter följer paragraferna till punkt och pricka medan andra gör egna tolkningar vilket skapar gråzoner. Det blev enligt en annan respondent tydligt i kedjeföretag, där butiker får olika långtgående krav från sina respektive räddningstjänster (Respondent 13).

4.1.7 Tillbud och olyckor

Få av verksamheterna i intervjustudien hade haft något allvarligt tillbud under deras tid som föreståndare. “Det känns faktiskt som att vi har koll på grejerna” (Respondent 2). Några berättade om tillbud som inträffat för många år sedan och några tillbud som diskuterades under intervjuerna hade inte orsakats av verksamhetens brandfarliga vara, men att brandfarlig vara fanns med i verksamheten förändrade riskbilden. I en händelse hade förloppet förvärrats av att brandfarlig vara funnits i byggnaden, men orsaken var i det fallet en pyroman (Respondent 14).

En respondent nämnde att en bil hade brunnit i verksamheten för runt 30 år sedan. Personen som tankade hade blivit rädd för eld som uppstått vid tankningstillfället och sprungit iväg efter att ha slängt bort bensinmunstycket. En rådig anställd hade slitit tag i en brandsläckare och släckt branden. Personen kommenterade att nuförtiden kan inte brandsläckare stå utomhus på grund av att folk då stjäl dem. En bil hade också eldats upp i samma verksamhets verkstad där de svetsade, men det var också ca 30 år sedan, "så det är rätt lugnt" (Respondent 3).

Några småbränder nämndes av ett par respondenter. Bränderna hade släckts i tid och inte utvecklats till något allvarligt (Respondent 4, 7). En liten brand var på ett labb där personen som orsakade branden inte förstått risken med etanol och de ångorna som etanol avger. Hen hade varit för snabb med att doppa en het pincett i en skål med etanol så den tänt eld, skålen spruckit och vätskan spridit sig så bänkar börjat brinna.

En mer allvarlig incident hade inträffat vid samma verksamhet vid ett annat tillfälle (respondent 7). Någon hade oaktsamt hällt ut stora mängder av den brandfarliga varan i en vask som ledde till att ångor spreds till golvbrunnar och avlopp och vidare ut i byggnaden som fick utrymmas. Några personer upplevde besvär och fick föras till sjukhus och räddningstjänst fick tillkallas.

En respondent berättade att de haft ett tillbud vid ett tillfälle för flera år sedan, innan personen var föreståndare. De släckte branden som uppstod och körde bort tuben och sen fick den stå undangömd där den inte riskerade att skada egendom eller person. De valde att inte ringa räddningstjänsten för då hade verkstaden stängts ned tillfälligt vilket inte hade fungerat.

> [Vi hade] en liten brand i en gasflaska en gång men det var snabbt åtgärdat och släckt. […] Nej då stänger ju [räddningstjänsten] av verkstan och det fungerar ju inte. Då får man ju inte gå i närheten sen. De var dit och släckte och körde bort tuben så fick den stå undangömd. Det var absolut ingen fara. Det var bara att släcka så var det färdigt sen (Respondent 8).

Ett annat tillbud var om ett läckage av brandfarlig vätska från en utomhuscistern som stått på en fastighet som tagits över från försvaret. Tanken hade stått ett tag och läckt, men det var så pass lite att en entreprenör kunde ta hand om det (Respondent 10).

5. Diskussion

5.1 Kartläggning

Syftet med kartläggningen i studien var att bidra till en tydligare bild om vilka och hur många små och medelstora verksamheter som hanterar brandfarlig vara samt hur hanteringen av brandfarlig vara ser ut i dessa verksamheter. Datamaterialet bakom vår kartläggning utgörs av dokumentation av LBE-tillstånd från 20 räddningstjänstförbund vilket här motsvarar 90 kommuner. För dessa 90 kommuner rör det sig om totalt 6846 verksamheter som hanterar brandfarlig vara med tillstånd i enlighet med lagen om brandfarliga och explosiva varor.

5.1.1 Datatillgång

Som inledningsvis berörts (Kapitel 2.1.2) har kartläggningen i studien varit förknippad med en del grundläggande utmaningar kopplat till det insamlade datamaterialet. Under insamlingen av datamaterialet har det blivit tydligt att arbetet med att digitalisera dokumentation kopplad till LBE-tillstånd kommit olika långt hos de medverkande räddningstjänsterna.

Orsakerna till att vi i urvalet beslutade att bjuda in räddningstjänstförbund med ett relativt stort antal LBE-tillstånd låg dels i tillståndsmängden men också i att förbunden i genomsnitt har mer arbetskraft avsatt för tillståndsprövning och tillsyn enligt LBE (MSB 2016). De stora förbunden kunde därför antas ha kommit längst i sitt LBE-arbete och genom sin dokumentation kopplad till detta arbete utgöra en indikator på hur långt arbetet med LBE kommit i Sverige som helhet.

Det blev uppenbart både för oss och för flera av de medverkande räddningstjänstförbund att arbetet inte kommit så långt som antagits. Den stora utmaningen kopplad till LBE beskrivs vid våra kontakter med räddningstjänstförbunden vara kopplade till att hinna med att göra avsyn och tillsyn enligt LBE och även då upplevs LBE som något lägre prioriterat än det systematiska brandskyddsarbetet enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO).

Ett fåtal förbund har kommit längre i sin dokumentation genom att valda data från LBE tillstånd lagts in i de databaser som används men dokumenteringen kopplad till LBE upplevs i de allra flesta fall inte ha varit en prioriterad fråga. I de allra flesta fall har det också varit tydligt att räddningstjänsterna upplever studiens område som både viktigt och eftersatt.

Genom de kontakter vi haft med räddningstjänstförbunden kopplade till datainsamlingen har vi kunnat identifiera och sammanfatta ett antal övergripande utmaningar kopplade till tillgänglighet och dokumentationen kring LBE-tillstånd i punkterna nedan:

- Arbetet med LBE-tillstånd såväl som dokumentationen av dessa är kommunala frågor men de har flyttats organisatoriskt inom kommunerna från att mer ha haft karaktären av en plan- och bygglovsfråga till att bli en räddningstjänstfråga. Över tid har detta, tillsammans med bakomliggande förändringar av lag, förordning och föreskrifter medverkat till ett mycket olikformigt material. Materialet som ärvts från byggnadsnämnd beskrivs av flera räddningstjänstförbund som svårsammanställt och i vissa fall inkomplett då bakomliggande handlingar saknas.

- Digitalisering av dokumentation är av central betydelse för att på ett effektivt sätt kunna genomföra sammanställningar som i denna studie men detta arbete kan som bäst beskrivas som påbörjat. Vissa räddningstjänster har kommit längre i arbetet med att digitalisera sin dokumentation medan det hos andra är något som räddningstjänster ser att de skulle vilja arbeta med men tvingas prioritera lågt till förmån för andra, viktigare frågor.

- I flera fall där digital dokumentation finns beskrivs svårigheter att ta ut sammanställningar på ett bra sätt i de system man använder. Flera räddningstjänster kände sig nya i sina respektive hanteringssystem (*Daidalos, Core, File Maker*) och det var ibland ingen i personalen som var utbildad i systemet eller kunde till fullo utnyttja dess potential. En räddningstjänst tog hjälp av en It-tekniker som fick utforma ett specialprogram kunde plocka ut efterfrågad data, medan flera andra såg uppgiften som omöjlig med tillgängliga resurser.

Det blev tydligt att ingen liknande sammanställning tidigare hade beställts och att det därmed inte funnits behov av att ordna data på det sätt vi efterfrågade.

5.1.2 Möjliga felkällor i datamaterialet

Överlag finns flera grundläggande osäkerheter kopplade till datamaterialets fullständighet och kvalitet. Detta bör finnas med i åtanke när det gäller tolkningar av resultaten i vår kartläggning.

Datakvalitet

Som kommenterats i anslutning till kartläggningen har tillståndsdata i vissa fall varit otillräcklig och uteslutits i delar av kartläggningen.

Ett potentiellt problem finns kopplat till enhet som använts för volymangivelser. I flera fall då det gäller de allra största verksamheterna förekommer volymer angivna i enheten normalkubikmeter per år. Om en volym av misstag angivits som kubikmeter i räddningstjänstförbundens dokumentation när vad som egentligen avses är kubikmeter per år skulle detta medföra ett stort felaktigt utslag i sammanställningen. Enstaka felaktigheter av denna typ skulle ge störst utslag där volymerna stora, dvs kopplat till de stora verksamheterna. För de små och medelstora verksamheterna skulle genomslaget av en enstaka felaktig volymangivelse av den magnituden dämpas något i sammanställningen av att verksamheten flyttas upp en storlekskategori.

Kartläggningen i den här studien bygger till stora delar på data som levererats från räddningstjänstförbunden. Det har inte varit önskvärt eller möjligt att kontrollera samtliga tillstånd i sammanställningen utan kontroller har istället gjorts när volymer avvikit för mycket från vad som varit normalt. I ett fall har detta resulterat i att ett tillstånd med extremt stor total tillståndsvolym, efter kontroller mot bland annat verksamhetens miljöredovisning, bedömts vara helt orimligt med följden att tillståndet då exkluderades ur sammanställningen.

Samma typ av problem men då i mindre skala finns i det att literangivelser och kubikmeterangivelser omväxlande blandas i räddningstjänstförbundens dokumentation. Om dessa båda förväxlats i dokumentationen kan det medföra att felaktigheter följt med in i sammanställningen. Det finns en rad ytterligare tänkbara källor till volymmässiga felaktigheter kopplade till dokumentationen av tillståndsvolymerna, t ex då det gäller rena skrivfel eller felaktig kommatering.

LBE-tillstånd som representation av faktisk hantering

Då kartläggningen i denna studie har sin grund i LBE-tillstånd snarare än i den faktiska hanteringen av brandfarlig vara i verksamheter bör några reflektioner om förhållandet mellan tillstånd och faktisk verksamhet beröras.

- Volymer som anges i tillstånd ska, men behöver inte, återspegla den faktiska förekomsten av brandfarlig vara. Å ena sidan är det tänkvärt att tillståndsgränser är väl tilltagna av verksamheter och att vår kartläggning därmed överskattar den faktiska hanteringen av brandfarlig vara, å andra sidan är det tänkvärt att verksamheter medvetet eller omedvetet överskrider tillståndsgränser eller att tillstånd helt saknas vilket då medför att vår kartläggning underskattar den faktiska hanteringen av brandfarlig vara.
- Kunskapen om huruvida tillstånd är uppdaterade och till och med aktiva eller ej kan i vissa fall vara begränsad hos tillsynsmyndigheter då det helt åligger verksamheten att meddela myndigheten om exempelvis en cistern tagits bort eller om verksamheten har upphört.

Verksamheter med tillstånd för både brandfarlig och explosiv vara

Då denna studie är avgränsad att endast gälla brandfarliga varor finns en möjlig felkälla kopplad till hur tillstånd för explosiva varor har sorterats bort i tillhandahållna sammanställningar. Dokumentationen som ligger till grund för vår kartläggning har i vissa fall innehållit information om explosiva varor som vi själva kunnat sortera bort och i andra fall tillhandahållits färdigsorterad vilket väcker frågor om exempelvis hur verksamheter som har tillstånd för både brandfarlig och explosiv hanterats.

Verksamheter med flera LBE-tillstånd

I ett fåtal fall kan en och samma organisation ha flera tillstånd vilket beroende på hur detta dokumenterats kan ha medfört obetydliga felaktigheter i studiens sammanställning.

5.1.3 Antalet verksamheter

I kartläggningen utgör de små och medelstora verksamheterna den stora andelen (86 %) av alla verksamheter som har tillstånd för hantering av brandfarlig vara. Nära hälften av verksamheterna med tillstånd för hantering av brandfarlig vara är små verksamheter som hanterar volymer under 5000 liter.

Antalet verksamheter som i studien kunnat delas in i storlekskategorier är 2827 st., dvs. knappt 15 % av det totala antalet verksamheter som rapporterats till MSB i den årliga sammanställningen 2015 (MSB 2016). Vi kan dock inte se några tydliga orsaker till att dessa förhållanden skulle förändras drastiskt med ett mer komplett datamaterial.

Sett till det totala datamaterialet bakom kartläggningen har det för 13 räddningstjänstförbund inte varit möjligt att kategorisera verksamheterna i studiens storlekskategorier, på grund av att volymer brandfarlig vara inte har angetts i dokumentationen. För de sju räddningstjänster där volymer dokumenterats har det varit möjligt att kategorisera verksamheterna i 2827 fall av 2996.

I de 169 fall där sådan kategorisering inte varit möjlig har de vanligaste orsakerna varit att:

- Volymangivelsen lämnats tom eller uppgår till noll i dokumentationen.
- Tillståndet inte gäller brandfarlig gas, vätska eller aerosol.
- Volymens enhet anges i annat format än liter eller kubikmeter (t.ex. kg, st., normalkubikmeter per tidsenhet eller i fritext som benämning på behållare, t. ex. olika typer av cistern eller flaska.

5.1.4 Volymer

Där de små och medelstora verksamheterna utgör den stora andelen av antalet verksamheter som hanterar brandfarlig vara utgör den sammanlagda volymen vara som hanteras av dessa knappt en halv promille av den totala volymen i studien.

I studien hanterar de små verksamheterna i genomsnitt 1000 liter BFV, medel-U verksamheter i genomsnitt 22 000 liter och medel-Ö i genomsnitt 77 000 liter. Även här utgör andelen studerade verksamheter knappt 15 % av det totala antalet verksamheter med LBE-tillstånd i Sverige (MSB 2016).

5.1.5 Fördelning mellan vätska och gas

När det gäller fördelningen mellan brandfarlig vätska och brandfarlig gas visar den här studien en övergripande fördelning för de små verksamheterna på knappt 60 % vätska och knappt 40 % gas. Fördelningen varierar något mellan förbunden där ett förbund sticker ut som avvikande med en större andel gas än vätska.

När det gäller medelstora verksamheter står den brandfarliga vätskan för den dominerande andelen brandfarlig vara, speciellt i kategorin med större volymer, medel-Ö.

5.1.6 Typer av hantering av BFV

Två förbund har valt att dokumentera för vilken typ av hantering tillstånden gäller. För 1000 verksamheter, dvs 5 % av det totala antalet verksamheter med LBE-tillstånd i Sverige (MSB 2016), där typ av hantering anges sticker ”förvaring” ut som den vanligaste typen av hantering. Då ett och samma tillstånd kan innehålla flera typer av hantering är det dock oklart vad som mer exakt avses med förvaring. Hantering innefattar ju i de flesta fall också någon form av förvaring.

5.1.7 Verksamhetstyper

11 av de 20 förbunden har dokumenterat verksamhetstyp för verksamheter med LBE-tillstånd. Av dessa förbunds totalt 3872 verksamheter har verksamhetstyp angetts i 3364 fall, dvs motsvarande 17 % av det totala antalet verksamheter med LBE-tillstånd i Sverige.

Dokumentationen av verksamhetstyp verkar i de flesta fall inte följa någon övergripande standard utan benämningar varierar. Efter att vi inordnat förekommande verksamhetstyper i övergripande kategorier är den vanligaste verksamhetstypen med LBE-tillstånd i dessa 11 förbund bensinstationer (686 st.), följt av handel (600 st.) och restaurang/danslokal (433 st.).

5.1.8 Förekomst av specifika brandfarliga varor

Sex av studiens 20 förbund har dokumenterat specifika brandfarliga varor på ett mer strukturerat sätt, vilket gör dessa möjliga att sammanställa. Fem av dessa förbund anger specifika varor på egna rader under varje tillstånd och ett förbund listar samtliga varor kommaterat på en rad för varje tillstånd.

Benämning av varor anges i de allra flesta fall men inte alltid, och benämningar av specifika varor varierar och innefattar ibland mer lösa beskrivningar som ”diverse…”, ”etc.” och ”…mm.”. Såväl dokumentationen som vår sammanställning av dokumentationen ger följaktligen inte en exakt bild av samtliga brandfarliga varor i dessa sex förbund. Sammanställningen visar fördelningen för av räddningstjänstförbunden angivna varor. Trots detta är vår uppfattning att sammanställningen också ger en relativt bra bild över fördelningen av den faktiska förekomsten av de vanligast förekommande brandfarliga varorna i förbunden då graden av dokumenterade varor i dessa sex förbund är hög.

5.2 Intervjustudie

Syftet med intervjustudien var att få en bild av små och medelstora verksamheters informationsbehov och vägar att nå fram med information gällande hantering av brandfarliga varor. Syftet var också att undersöka verksamheternas kunskap om och synpunkter på dagens regelverk för brandfarliga varor. Studien tar också reda på om det finns ett behov av olika typer av information riktat mot olika verksamhetstyper och i vilka kanaler ska informationen gå fram för att nå de som behöver den. I det här avsnittet

diskuteras resultatet av intervjustudien mot syfte, problemställning och lagstiftning.

5.2.1 Informationsbehovet och kanaler att nå fram

I resultatet av intervjustudien kan utläsas ett brett spektrum av upplevt informationsbehov. Några tyckte att informationen som kom till dem var fullt tillräcklig och att mer av samma sort kunde skapa förvirring mer än att minska risker i verksamhetens hantering av brandfarlig vara. Det fanns också de som gärna skulle se såväl mer information som skulle vara anpassad till just deras verksamhet, liksom generell information om nya regler och förhållningssätt till den brandfarliga varan i verksamheten. Till trots för att det är verksamheten som själva är ansvariga för att ha den kunskap som är behövlig för verksamhetens risker, kan det finnas behov av stöd och vägledning, för att rätt information och kunskap ska komma verksamheterna tillhanda.

Det fanns en konsensus hos verksamheterna i en önskan att få enkel information skickad till verksamheten. Att göra information så enkel som möjligt skulle sannolikt öka sannolikheten för att den ska bli läst och också förstådd av alla som hanterar den brandfarliga varan i verksamheten. Informationen bör vara lätt att ta till sig både för den som jobbat länge och för den som precis börjat hantera brandfarlig vara yrkesmässigt och inte ännu har kunskap och erfarenheter att ta till sig myndighetstext med krångliga formuleringar och begrepp.

MSB har tagit fram riktad information om hantering av brandfarlig vara till några av de vanligaste verksamhetstyperna (MSB, 2017b). Vägledningarna som finns är t.ex. riktat mot bensinstationer, för cisterner, gasol för restauranger och skolor, laboratorium och lackeringsverkstäder. När vi frågade om vilka vägledande dokument respondenterna kände till eller hade använt sig av vid tillståndsansökan eller riskutredningar framkom att bara enstaka hade nåtts av de vägledande dokument som finns tillgängliga via MSB:s hemsida. Den nya vägledningen om riskutredningar (MSB 2017c) som publicerades under våren 2017 som riktar sig just till små och medelstora verksamheter, nämndes inte heller av någon respondent.

De vägledningar som finns verkar alltså behöva kommuniceras på ett mer effektivt sätt, för att nå ut till de som ska ha nytta av dem. Både de verksamheter som vägledningarna riktar sig till och räddningstjänst, verkar ha en önskan och ett behov att nås av informationen i vägledningar och handböcker för hantering av brandfarlig vara.

De minsta och enskilda verksamheterna verkade nöja sig med den information som kom vid avsyning eller tillsyn vilket kan indikera att såväl små som medelstora verksamheter bör omfattas av en tillsynsplan. I de fall riskerna i verksamheten är för små för att det är skäligt att låta dem omfattas av en tillsynsplan vore informationsspridning via räddningstjänsten ett sätt att nå ut med information om risker utan att belasta varken räddningstjänst eller verksamhet i onödan.

5.2.2 Kontakt med räddningstjänstförbundet

Kontakt mellan kommunen eller räddningstjänstförbundet och verksamheten sker oftast vid ansökan om tillstånd av hantering av brandfarlig vara och vid tillsyn. Tillsyn sker med olika frekvens och kvalitet beroende på räddningstjänstförbundets rutiner. De minsta verksamheterna får dock genomgående ingen eller sällsynt tillsyn mellan avsyningarna.

Tillsyn ses som ett kunskapshöjande tillfälle så i de fall tillsyn är sällsynt baseras kunskapen eller tryggheten i hanteringen av brandfarlig vara på att det inte inträffar så många olyckor eller tillbud som leder till negativa konsekvenser för person, egendom eller miljö. Flera uttryckte att de ville ha mer tillsyn just för att de då lärde sig mycket och för att det är en koll på att hanteringen av brandfarlig vara fungera som den ska eller att rutinerna bör förbättras. Det var dock inte alla verksamheter som såg behovet av mer tillsyn utan bedömde att säkerhet i hantering fanns ändå.

Alla respondenter tyckte att den kontakt de haft med representanter från kommunen angående hantering av brandfarlig vara varit bra. Räddningstjänstpersonal hade varit tillmötesgående vid all kontakt, inklusive vid avsyning och eventuell tillsyn. Respondenterna verkade i stort sett känna tillit och förtroende till räddningstjänstpersonalens yrkesmässiga kunskaper, även fast det i något fall fanns en önskan om att räddningstjänstpersonalen borde haft mer verksamhetsspecifik kunskap, för att kunna vara ett ännu bättre stöd till verksamhetens hantering av brandfarlig vara.

Trots att informationen upplevdes som bra i stort sett, efterfrågades det en större grad av samsyn vid tolkning av regelverken. När samma typ av verksamheter får olika krav på hantering av samma typ av brandfarlig vara kan göra att de hårdare hållna reglerna tummas på. Detta gäller i första hand vid försäljning av brandfarlig vara. Att sträva efter en större samsyn kan göra det lättare för både tillsynsmyndigheter och verksamheter att hantera lagstiftningen samt förstå och förhålla sig till riskerna. Inte ens i samma räddningstjänstförbund eller kommun är kraven på hanteringen av samma brandfarliga vara alltid desamma.

Att arbeta mot en ökad samsyn mellan tillsynsmyndigheterna avseende tillämpning av lagstiftningen kan leda till ökad kvalitet och rättssäkerhet. Det är också troligt att det skulle bli mer resurseffektivt att eftersträva samsyn, t.ex. genom att öka spridningen av det informationsmaterial som finns, såsom vägledningar och handböcker.

Själva ansökningsprocessen tyckte de flesta var lite krånglig och att språket kunde förenklas. Det var både för att underlätta vid ifyllnad men också för att föreståndaren och/eller verksamhetsutövaren skulle förstå varför tillstånd krävs och att det finns risker i verksamheten som behöver tas hänsyn till.

5.2.3 Föreståndarkravet

Den som har tillstånd för brandfarlig vara i en verksamhet är den i en verksamhet som har juridisk och faktisk kontroll över den verksamhet det gäller. Oftast är det den person som tecknar firman, t.ex. en VD. Föreståndaren för brandfarlig vara behöver inte vara samma person som har tillståndet men

ska i så fall utses av den som har tillståndet. Föreståndaren har en viktig del av ansvaret för hanteringen av brandfarlig vara och ska enligt lagen ha "till uppgift att verka för att verksamheten bedrivs enligt de aktsamhetskrav och med iakttagande av de övriga skyldigheter som följer av lagen eller föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen" (SFS 2010:1011, 9 §).

Trots lagtexten verkar inte alla föreståndare som intervjuats i den här studien vara intresserade av att noga sätta sig in i regelverket. De flesta nöjde sig med att veta hur den brandfarliga varan ska hanteras i den egna verksamheten, förutom några föreståndare som var särskilt intresserade och kunniga om lagtexten med dess föreskrifter och allmänna råd. Dessa var ofta föreståndare i en verksamhet som, förutom i hanteringen av brandfarlig vara, var stor eller var del av ett större sammanhang som t.ex. en butikskedja. Någon av verksamheterna var SEVESO-anläggning[13] och föreståndaren var därför mycket väl medveten och kompetent om risker i alla delar av verksamheten, även fast hanteringen av brandfarlig vara skedde i ytterst liten omfattning.

En föreståndares kompetens i en verksamhet med brandfarlig vara ska dock enligt informationsskriften "Brandfarlig vara Kompetens - Föreståndare" (MSB, 2017) vara medveten om var regler för hantering av brandfarliga varor finns och den kompetensen bedömdes de flesta föreståndare ha. Några hade svårt att svara på var reglerna fanns och visade på en viss frustration i att de inte mindes reglerna bättre. Skillnaden i vem som hade bäst koll verkade mest tydlig genom respondentens personliga engagemang i att hålla sig uppdaterad eller ej. De flesta visste om att ansvaret att hålla sig uppdaterad låg på dem, men att ta sig tiden att söka upp information om t.ex. ny lagstiftning var en annan sak och flera respondenter indikerade att för säkerhets skull borde föreståndare på ett eller annat sätt bli påminda när det hände något som de egentligen borde ta reda på själva.

5.2.4 Kompetenskravet

I LBE 8 § finns krav på att den som bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt lagen "ska ha den kompetens eller tillgång till den kompetens som behövs med hänsyn till verksamhetens omfattning och varornas egenskaper" (SFS 2010:1101, 8 §). Det finns inga krav på att just föreståndaren ska ha kompetensen men den ska vara verksamheten tillgänglig på något sätt.

På frågan om hur intervjupersonerna jobbade med kompetensutveckling kring hantering av brandfarlig vara, så fanns en skillnad i svaren beroende på vilken typ av verksamhet och vilken organisation som fanns i verksamheten. Störst skillnad var det på verksamheter som var med i en kedja eller koncern gentemot de som inte var det. Här sågs inte den största skillnad i om verksamheten var liten eller medelstor i förhållande till volym brandfarlig vara i tillståndet, utan mest i hur organisationen hanterade frågorna och vilken ledning och styrning som fanns i det egna företaget eller koncernen, i

[13] Verksamhetsutövare som hanterar farliga ämnen i större mängder vid ett och samma tillfälle, omfattas av Sevesolagstiftningen. Läs mer här: https://www.msb.se/seveso.

förhållande till risk- och säkerhetsfrågor. I företag som var mindre och inte tillhörde någon kedja eller koncern finns indikationer på att behovet av riktad information är större, eftersom dessa verksamheter i mindre grad verkar hålla sig uppdaterad på egen hand, i avseende hantering av brandfarlig vara.

Trots i vissa fall avsaknad av brist på insyn i just hur regelverket och lagtexterna var utformade, var det få av föreståndarna som kände att de saknade kunskap för att ha en säker hantering av verksamhetens brandfarliga vara. Detta kan tyda på att de föreståndarutbildningar som hålls, och de avsyningar och tillsynsbesök som utförs av tillsynsmyndigheten fungerar tillräckligt kompetenshöjande. Det kan också i vissa fall indikera att kunskapen om de egna riskerna inte finns på plats. Som någon uttryckte det så lunkar de på i sin verksamhet om de inte får information om att det går fel ibland. Incidentrapportering från andra verksamheter av samma typ eller med samma typ av hantering av brandfarlig vara kunde göra dem mer aktsamma, liksom incidenter i den egna verksamheten. Rapporteringen skulle vara ett stöd och även kunna innehålla vägledning, för de som behöver extra sådan.

I förarbeten till LBE finns uttalanden om att lika långtgående krav på kompetens inte behöver ställas på den föreståndare som driver exempelvis ett enmansföretag eller har begränsad verksamhet som för verksamheter som bedriver tillverkning eller är en större anläggning (Prop. 2009/10:203). Ur ett riskperspektiv är det möjligt att relevant kunskapsnivå nås i de minsta verksamheterna. Den kunskapsbrist som går att ana i “Uppföljning av kommunernas tillståndsprövning och tillsyn enligt LBE för 2015” (MSB, 2016) och även i denna studie, visar dock att det finns en reell kunskapsbrist som kan behöva adresseras. Att inkludera även små och medelstora verksamheter i kunskapshöjande aktiviteter vore klokt och inte att se som för höga krav med tanke på att verksamheterna själva, i flera fall, önskar mer information och verksamhetsspecifik vägledning.

5.2.5 Skillnaden på små och medelstora verksamheter

En helt annan grad av systematisering av säkerhetsarbete med de brandfarliga varorna verkar finnas i verksamheter som ingår i ett större sammanhang som t.ex. en byggkedja eller detaljhandelskedja. I förhållande till volym brandfarlig vara som hanteras räknas vissa av dessa verksamheter som små, men de kan jämställas med stora verksamheter vad gäller information och kunskap. I små verksamheter som inte ingår i en kedja eller koncern finns inte lika mycket kunskap och inte samma informationsflöde.

Hur kan då små fristående verksamheter med mindre personalresurser och mindre ackumulerad kunskap få samma höga prioriteringskrav på säkerhet? I förhållande till vilken information som når fram verkar det vara viktigt med dels storlek på verksamhet, dels föreståndarens erfarenhet och samlade kunskap liksom personligt engagemang. Det är också viktigt om verksamheten tillhör en koncern som har en egen miljö- eller säkerhetsavdelning eller inte. Ju större och/eller ju mer välorganiserad en organisation är, desto mer information sipprar ner till föreståndaren och sedan ut till verksamhetens personal som hanterar brandfarlig vara. I de allra minsta verksamheterna med

en eller några enstaka anställda är det extra viktigt med det personliga engagemanget hos föreståndaren som ofta också är VD.

Det spelar också roll om verksamhetens fokusområde är hantering av brandfarlig vara eller inte. De flesta i studien har inte brandfarlig vara som huvudområde och därför är det hellre inte deras högsta prioritering att tänka på risker och säkerhet i förhållande till dessa. Det här kan göra att det är extra viktigt att förtydliga ansvarsfrågan för dessa verksamheter.

Ett högre informationsflöde kanske inte alltid är att föredra, utan det viktigaste är att informationen når fram, även till de minsta verksamheterna som saknar en avdelning som systematiskt letar och sprider information till användaren. Vad gäller vägar för kommunikationen att nå fram till små verksamheter föreslogs information i allt från pappersform och mejlform, till en applikation för föreståndare som kunde avisera uppdateringar om regelverk samt information om incidenter, verksamhetsspecifika risker och förhållningssätt.

5.2.6 Övriga synpunkter

Det fanns verksamheter som ansåg att regelverket har krav som är onödigt långtgående, medan andra tyckte sig sakna stöd för den egna verksamheten i regelverket och hade utformat ett eget mer långtgående krav. Det fanns också synpunkter på en snabbare harmonisering mellan nationella regelverk och EU-direktiv och -förordning för att få ett mer systematiserat sätt att arbeta med riskutredningar etc.

Flera uttryckte att information i form av resultat av incidentrapportering kunde behövas och att spridning av olyckor vore klokt för att informera om och sprida medvetenhet kring risker i de olika verksamheterna. Enligt den senaste uppföljningen av kommunernas tillståndsprövning och tillsyn enligt LBE för 2015, saknar 174 kommuner rutiner för att samla in underrättelser om olyckor och tillbud, medan 75 kommuner har rutiner (MSB, 2016). Enligt 12§ i förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor ska verksamheter rapportera olyckor och tillbud till kommunen men flertalet rapporterar aldrig. Ett förtydligande om vikten av tillbuds- och olycksrapportering verkar vara något som verksamheterna själva efterfrågar, för att hålla sig på tårna med vilka risker och händelser som är bra för den egna verksamheten att förebygga.

6. Slutsats och rekommendationer

Det övergripande syftet med den här studien är att nå ökad brandsäkerhet genom att se till att små och medelstora verksamheter med tillstånd för brandfarlig vara får sina behov tillgodosedda ur säkerhetssynpunkt, utan att de därigenom får orimligt höga krav ställda på sig. Det är verksamheterna själva som ska ansvara för att hålla sig informerade om lagstiftning kring hantering av brandfarlig vara. I den här studien har målet varit att utveckla kunskapsläget om och hur viktig information når de som hanterar brandfarlig vara i små och medelstora verksamheter.

Vår kartläggning visar att de små och medelstora verksamheterna, dvs verksamheter med tillstånd under 100 000 liter, står för 86 % av det totala antalet tillstånd hos 33 kommuner. Om vi antar att detta förhållande är representativt också när det gäller det totala antalet tillstånd, i MSB:s årliga sammanställning 19 469 st., skulle detta innebära att det i Sverige totalt rör sig om ca 16 750 små och medelstora verksamheter som hanterar brandfarlig vara. Av dessa är ca 9150 små verksamheter, dvs verksamheter som hanterar volymer under 5000 liter.

De verksamhetsspecifika vägledningar som finns framtagna hos MSB idag som stöd för att tillgodose verksamheternas kunskap och information riktar sig i hög grad till de, enligt vår studie, vanligast förekommande verksamhetstyperna. Trots detta, visar studien att det verkar finnas ytterligare behov av mer anpassad vägledning eller tolkningshjälp till olika typer av verksamheter. Problemet verkar i stor grad vara att den information och vägledning som finns inte når den som ska hantera risken, speciellt när det gäller de minsta verksamheterna. Det räcker inte med att informationen finns utan det är viktigt att också säkerställa att kunskapen når fram till de som hanterar brandfarlig vara.

De synpunkter som kom fram i intervjustudien indikerar att behovet av information och stöd i fråga om hantering av brandfarliga varor skiljer sig något mellan typer och storlekar på verksamheter. Skillnaden är ännu större sett till vilken organisation som finns i verksamheten samt vilken person som har föreståndarrollen. Studien visar att de minsta verksamheterna som saknar HR eller miljö- och eller säkerhetsavdelning inte nås av information om brandfarlig vara i lika stor utsträckning som de medelstora som har dessa avdelningar.

I de minsta verksamheterna får föreståndarna själva i större grad söka information, vilket inte alltid verkar vara en för dem prioriterad uppgift. Kunskapen föreståndaren har och hur länge hen arbetat med frågorna samt hur väl informerad personen är om att det faktiskt existerade stöd och vägledning som finns spelar då en avgörande roll för verksamhetens kunskap och riskmedvetenhet samt hur prioriterad brandsäkerhetsfrågan är.

Vid sidan av föreståndarens roll framstår ledning och organisation som avgörande för nivån på riskhantering. En liten aktör har inte samma finansiella medel att vara väl framme med säkerheten som en stor. Mindre verksamheter som inte tillhör en kedja eller koncern behöver mer stöd och vägledning i säkerhetsfrågorna kring hantering av brandfarlig vara för att inte bli lämnade åt faktorn personligt engagemang.

Vid sidan av tillgången till information är verksamhetens kunskapsnivå en del av studiens syfte. Å ena sidan indikerar studien att kännedom om lagstiftningen är lägre ju mindre omfattande hanteringen av brandfarlig vara är. Å andra sidan är kunskap om lagstiftningen förstås önskvärd men det ska också vara skäligt att ålägga verksamheterna högre krav på kompetens utifrån riskerna som finns i verksamheten. Det är i slutändan oklart hur mycket kompetensbrist påverkar den faktiska riskbilden i de minsta verksamheterna som har en begränsad hantering av brandfarlig vara med mycket få eller inga kända incidenter.

Räddningstjänsten uppskattas ofta som utbildare och tolkningshjälp av verksamheterna som medverkar i studien. Ett tillsynsbesök är inte bara en kontroll av verksamhetens hantering av brandfarlig vara, utan innebär också en möjlighet för små verksamheter att öka sin riskmedvetenhet och kompetens. Idag är det många av framförallt de mindre verksamheterna som inte omfattas av en tillsynsplan. I de fall räddningstjänsten inte prioriterar tillsynsbesök kan riktad information som är verksamhetsspecifik användas. Det är då avgörande att informationen kommer fram till rätt person och är utformad på ett sådant sätt att den är lätt att ta till sig.

Att även små verksamheter innefattas i tillsynsmyndighetens tillsynsplan kan vara en möjlighet att öka kunskapen hos verksamheterna. Samtidigt behöver tillsynsmyndighetens prioritering av tillsyn utgå från verksamheternas faktiska risker och i vissa fall kanske en kommunikationsansats kan vara mer rimlig utifrån resurserna som finns. Att utveckla kommunikationen kring hantering av brandfarlig vara kan vara ett sätt att sprida mer kunskap utan att för den sakens skull ställa ökade krav på verksamheterna. För att informationen ska upplevas intressant krävs dock en riskmedvetenhet och att verksamheterna är mottagliga för kunskap om riskerna.

Någon verksamhet nämner här exempelvis att incidentrapporteringen till räddningstjänsten skulle kunna fungera som en källa till kunskap och information. Räddningstjänsten skulle då kunna fungera som en informationskanal och också utgöra en gemensam plattform för incidentrapportering men även spridning av information om tillbud och olyckor som kan inträffa eller faktiskt inträffar. Att använda incidentrapportering som plattform skulle göra att informationen blir mer relevant och enkel att applicera på den egna verksamheten.

7. Referenser

Lagar, förordningar och föreskrifter

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor.

Förordning (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor.

MSBFS (2010:4) *Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om vilka varor som ska anses utgöra brandfarliga eller explosiva varor*. ISSN 2000–1886, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

MSBFS (2013:3) *Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor*, ISSN 2000-1886, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

Prop. 2009/10:203. Ny lag om brandfarliga och explosiva varor. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/ny-lag-om-brandfarliga-och-explosiva-varor_GX03203/html

Litteratur

Enander, Ann; Hede, Susanne; Lajksjö, Örjan (2014). Why Worry? Motivation for Crisis Preparedness Work among Municipal Leaders in Sweden, *Journal of Contingencies and Crisis Management*, vol 23:1, s. 1-10.

Kriminalvården (2016). *Förfarandet vid utlämnande av allmänna handlingar inom Kriminalvården - en rättsutredning med förslag*. [elektroniskt]. Tillgänglig: https://fragastaten.se/sv/request/625/response/749/attach/3/Dnr%202016%2029502.pdf Hämtad 2017-10-17.

MSB (2016) Uppföljning av kommunernas tillståndsprövning och tillsyn enligt LBE för 2015 – sammanställning av enkätsvar, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

MSB (2017a) *Handbok – Tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor*, pnr: MSB607 – reviderad juni 2017, ISBN 978-91-7383-752-1, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

MSB (2017b). Brandfarliga varor [Elektronisk]. Tillgänglig: https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandfarligt--explosivt/Informationsmaterial/Brandfarliga-varor/ Hämtad 2017-10-23.

MSB (2017c) Vägledning – Riskhantering för mindre och medelstora verksamheter. ISBN: 978-91-7383-723-1. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

Bilaga 1. Förfrågan till räddningstjänstförbunden

Hej,

Jag och ett par kollegor på Karlstads universitet (Andreas Pettersson och Lars Nyberg) arbetar med ett studieuppdrag finansierat av MSB som handlar om att kartlägga små och medelstora verksamheter som hanterar brandfarliga varor. Syftet är att öka kunskapen om hur små och medelstora verksamheter behov ur säkerhetssynpunkt bättre kan tillgodoses från MSB:s sida.

Vår förfrågan gäller information om verksamheter som har tillstånd enligt LBE inom ert geografiska ansvarsområde. Intressant för oss är typer av verksamhet som idag innehar tillstånd enl. LBE (då det gäller brandfarliga vätskor och gaser), volym för tillståndet samt vilka typer av varor som hanteras. Finns tillstånd digitalt registrerade går det bra med registerutdrag, alternativt de digitaliserade tillstånden. Om tillståndet går över 60 m3 för brandfarlig gas eller 500 m3 för brandfarlig vätska anses de som för stora för studien.

I ett andra steg av studien är vi också intresserade av att identifiera och komma i kontakt med ett urval små och medelstora verksamheter som hanterar brandfarliga varor för en intervjustudie. Här tar vi gärna emot tips på intressanta kontakter att gå vidare med, som ni tror kan vara villiga att ställa upp på en intervju.

Stort tack i förhand för all hjälp med detta och kontakta mig mer än gärna om ni har några frågor eller något i övrigt att tillägga!

Bilaga 2: Intervjuguide

Intervjuguide tillståndspliktig LBE-verksamhet

[Frågor om verksamheten]

1. Kan du berätta kort om er verksamhet!

[Frågor om verksamheten - Respondenten]

2. Kan du berätta kort om vilken din roll är i er verksamhet

[Frågor om verksamheten - Hantering av brandfarlig vara]

3. Hur används brandfarlig vara i er verksamhet?

   T.ex. Tillverkning, bearbetning, behandling, förpackning, förvaring, transport, användning, omhändertagande, återvinning, destruktion, saluförande, underhåll, överlåtelse, annat.

4. Är hanteringen av brandfarlig vara verksamhetens huvudsyfte?

5. Hanterar du själv brandfarlig vara i din yrkesroll?

[Frågor om regler (om hantering av brandfarlig vara)]

6. Vilka regler gällande hantering av brandfarlig vara känner ni till?

7. Hur har ni fått kunskap om dessa regler?

8. På vilket sätt håller ni er uppdaterade med regelverket?

9. Hur relevanta upplever ni att reglerna är för er verksamhet?

10. Om ej relevanta, vad vore bättre?

[Frågor om verksamhetens tillstånd enl. LBE]

11. Ni har tillstånd för brandfarlig vara enligt Lagen för Brandfarliga och Explosiva varor, LBE, vilken är din roll kopplat till detta tillstånd?

12. Vilken är er tillsynsmyndighet?

13. Vilka kontakter har ni haft med tillsynsmyndigheten kopplat till ert tillstånd?

[Frågor om tillståndets föreståndare – Föreståndarkravet LBE § 9]

14. Lagen för Brandfarliga och Explosiva varor anger att det måste finnas en föreståndare för tillståndet. Är det du?

15. Om ej, vem är föreståndare för ert tillstånd?

[Frågor om tillståndet]

16. Känner du till hur länge er verksamheten har haft tillstånd för att hantera brandfarliga varor?

17. Vet du när verksamheten fick sitt nuvarande tillstånd?

18. Vet du hur länge det nuvarande tillståndet är giltigt?

[Frågor om vilka brandfarliga varor tillståndet gäller]

Nu följer några frågor om vad det är för brandfarliga varor ni har tillstånd att hantera genom ert tillstånd och hur dessa används i er verksamhet.

19. Har verksamheten tillstånd för brandfarlig vätska eller gas eller både och?

20. Vilken eller vilka typer av gas(er) gäller tillståndet?

Brandfarliga gaser: Gasol/LPG/motorgas, naturgas/metan, biogas, DME, vätgas, acetylen, ammoniak, annat (nämligen:)

21. Vilken eller vilka typer av vätskor gäller tillståndet?

Brandfarliga vätskor: Bensin, diesel, eldningsolja, RME, etanol, fotogen, metanol, aceton, (iso)propanol, etylacetat, annat (nämligen:)

22. Hur används gasen eller vätskan i verksamheten?

Användning: Förbränning (beskriv gärna), lagring, process, depå, tankstation, fyllning av lösa behållare, försäljning, matlagning, verkstadshantering, hantverkare, laboratorium, kyla, råvara, annan användning (beskriv gärna)

23. Hur mycket brandfarlig gas/vätska gäller tillståndet för?

24. Hur mycket brandfarlig gas/vätska hanteras i verksamheten?

25. Hur fördelas den brandfarliga varan i verksamheten (lösa behållare/cistern)

[Frågor om tillståndsprocessen]

26. Var du delaktig i processen med att söka verksamhetens nuvarande tillstånd?

27. Ansökte ni själva om tillståndet eller fick ni hjälp av någon?

(t.ex.: konsult, gasleverantör, annan nämligen)

28. Har ni använt er av något vägledande dokument i tillståndsprocessen?

(Vägledning för mindre och medelstora verksamheter kom i mars 2017)

[Frågor om tillståndsprocessen: dokument]

a. Om ja, vilka dokument och hur fick ni kännedom om dessa?

b. Har informationen i dokumenten varit lätt att ta till sig?

(Språk och form)

c. Upplever ni att dokumenten varit relevanta för er verksamhet?

d. Vilken typ av information hade ni hellre sett?

[Frågor om tillståndsprocessen: problem]

a. Känner du till om det uppstod några problem i tillståndsprocessen?

b. Om ja – vilka var problemen och hur kunde de lösas?

29. Vilket stöd eller information har varit mest givande för er?

30. Vilket stöd eller information hade ni behövt mer av?

31. Hur skulle information om dessa frågor bättre kunna nå fram till er?

32. Har du någon synpunkt på hur kontakten fungerade med tillsynsmyndigheten under tillståndsprocessen?

[Frågor om tillsyn]

33. Hur ofta sker kontroll/tillsyn enl. LBE?

34. Vet du när det senaste tillsynsbesöket var?

[Frågor om tillbud]

35. Känner du till om det inträffat några tillbud eller olyckor kopplade till de brandfarliga varorna i er verksamhet under tillståndstiden, t ex bränder?

36. Om ja, kände ni att ni hade kunskap att hantera situationen?

37. Om inte, vilken kunskap saknades?

[Frågor om kontakt med tillsynsmyndigheten]

38. Har ni annan kontakt med tillsynsmyndigheten kopplat till brandfarlig vara eller brandskydd, vilken?

[Andra frågor / kommentarer]

39. Har du några andra frågor, funderingar eller kommentarer kopplat till det vi har pratat om

Bilaga 3. Respondentförklaring

Respondent	Verksamhetstyp	Roll	Koncern /Kedja	BFV som huvudsyfte
1	Bensinstation	Föreståndare	Ja	Ja
2	Bygg-second hand	Ansvariga för BFV i daglig drift	Nej	Nej
3	Bensinstation/verkstad /däckverkstad	Föreståndare	Nej	Nej
4	Pappersbruk	Föreståndare	Ja	Nej
5	Provningsverksamhet och destruktion	Föreståndare	Ja	Nej
6	Försäljning av jordbruksmaskiner etc.	Föreståndare och biträdande	Ja	Nej
7	Forskningsinstitut	Samordnande för föreståndare	Nej	Nej
8	Svetsfirma	Föreståndare	Nej	Nej
9	Bensinstation /livsmedelsbutik	Biträdande föreståndare	Nej	Ja
10	Maskinuthyrning av byggmaskiner + försäljning av tillbehör	Föreståndare	Ja	Nej
11	Nätoperatör / mediahubb	Föreståndare	Nej	Nej
12	Detaljhandel	Föreståndare	Ja	Nej
13	Detaljhandel	Föreståndare	Ja	Nej
14	Bygghandel	Föreståndare	Ja	Nej
15	Industributik, bygg och förvaltning	Föreståndare	Ja	Nej

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se
Publ.nr MSBXXX - Månad År ISBN 978-91-7383-XXX-X